

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA:

1. Dr. Milan Škerlj: Omejitve poslovanja gospodarskih zadrug . . . 1
2. Dr. Avgust Munda: Ali ima obtoženec pravico, vlagati revizijo ali polni priziv zoper sodbo, s katero se izreče sodišče za stvarno nepristojno 17
3. Dr. Josip Globevnik ml.: Izločitvena tožba (§ 36 ip.) izvenknjižnega pridobitelja nepremičnine 21
4. Dr. Fran Skabernè: Deveti kongres mednarodne unije odvetnikov 30
5. Književna poročila 35
6. Razne vesti 45

Prilogi: Odločbe kasacijskega sodišča v kazenskih stvareh II, št. 328 do 342 (p. 20, str. 305—320).
Odločbe v upravnih stvareh I, št. 30 do 41 (p. 4, str. 49—64).

V LJUBLJANI 1939

UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d.
v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.

Rokopisi naj se pošiljajo:

Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I
Izhaja mesečno. — Naročnina 60 Din na leto.
Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Pošne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo „Pravnik“ v Ljubljani).

Slovenski Pravnik

Leto LIII.

Ljubljana, februarja 1959.

Štev. 1.—2.

Omejitve poslovanja gospodarskih zadrug.*

Dr. Milan škerlj.

I. Uvod.

Z zakonom o gospodarskih zadrugah (zgz.) z dne 11. septembra 1937., Sl. N. 217-LXII/463, Sl. L. 519-81, ki je stopil v veljavo in dobil obvezno moč dne 24. septembra 1937., so skoro povsem razveljavljeni dosedanji predpisi o (pridobitnih in) gospodarskih zadrugah, zadružno pravo je zenačeno.¹ Z zenačitvijo pa ni prestal spor o tem, ali, v čem, kako so zadruge omejene v svojem poslovanju, s čim se smejo baviti, s kom smejo poslovati. Ta spor je v našem pravnem območju star in sega še v predvojne čase; v drugih pravnih območjih se zdi, da je mlajši ali da je bil vsaj manj oster; odkar imamo enoten zakon, je videti, kakor da se poostruje tudi drugod. Na ven gre spor predvsem za to, ali sme zadruga poslovati tudi z nečlani; ali zlasti potrošniške (nabavljalne, konsumne) zadruge² ne posegajo kvarno v področje trgovine, ali so sploh potrebne ali vsaj koristne za narodno in zasebno gospodarstvo; ali so zadrugam potrebne tolikšne davčne, pristojbinske in druge ugodnosti. Trgovci da so največji in najtočnejši davkoplačevalci, z davščinami pa tako preobremenjeni, da hudo občutijo vsako zožitev kroga svojih odjemalcev in vsako razširitev področja zadrug; država, ki z zakonom omogoča eno ali drugo, ravna v svojo škodo, ne koristi pa niti občinstvu, ker trgovec strokovnjak v konkurenčnem boju opravlja svojo gospodarsko funkcijo proti posamezniku bolje in ne draže kot more zadruga. Novi zadružni zakon da je stanje trgovine še poslabšal s tem, da je zadrugam olajšal in razširil poslovanje.

* Po predavanju v društvu „Pravniku“ dne 9. in 16. novembra 1958.

¹ Razveljavitev dosedanjih predpisov ni v vseh pravnih območjih povsem enaka (§ 119 odst. 1 zgz.), v našem pravnem območju je pač popolna.

² Mnogo manj gre za produkcijske, kreditne, živinorejske, stanovaljske itd. zadruge.

V resnici je jedro spora globlje, na dnu mu je vprašanje, ali in koliko je trgovina v sedanjem smislu — še — potreben ali vsaj koristen član v verigi gospodarstva.³ To razmotrivati, ni moja stvar, pač pa mislim, da velja sine ira et studio preiskati vsebino novega zakona, kolikor je v zvezi z omenjenim sporom. Ta se s tem seveda ne bo rešil, toda morda se vsaj nekoliko posreči dognati, ali in koliko je novi zadrudni zakon poslabšal prejšnje zakonsko stanje. Razmotrivanja bodo v prvi vrsti pravna, posameznim ovinkom na gospodarsko polje se pač ne bo vedno moči ogniti.

II. Zakonski pojem zadruga.

§ 1, odst. 1. zgz. daje definicijo: „Gospodarska zadruga po tem zakonu je združba nedoločenega števila članov (zadružnikov) s spremenljivim številom poslovnih deležev, ki se je vsak član udeležuje neposredno in ki ima namen, da pospešuje njihovo gospodarstvo s skupnim opravljanjem poslov po načelu vzajemne pomoči.“⁴ Iz same definicije, naj povsem ustreza znanstvenemu pojmu zadruga ali ne, sledi, da ima zadruga nalogo pospeševati gospodarstvo svojih članov, da morajo člani skupno opravljati posle in da se mora — opravljanje poslov ali izpolnjevanje naloge?⁵ — vršiti po načelu vzajemne pomoči. S čim se zadruga sme baviti, da izpolnjuje svojo nalogo, je jasno rečeno v § 1, odst. 2: „z vsakim neprepovedanim poslovanjem, ki more povečati dohodke ali zmanjšati stroške⁶ njenih zadružnikov.“ To se je, dasi se zakoni niso izražali tako jasno, razumelo tudi doslej razen v srb. in črnogor. pravnem območju, kjer so bili dovoljeni predmeti poslovanja ome-

³ Ne gre za pojem trgovine in trgovca v smislu trg. zakonika ali zakona o obrtih, ampak v gospodarskem smislu kot vmesno stopnjo na poti dobrine od proizvajalca do potrošnika. Trgovcu v tem smislu povprek ne more biti ljubo, da proizvajalec in potrošnik, kot posameznika ali po svojih organizacijah, navežeta neposredne stike. Zato se bori zoper združbe potrošnikov, ki ga izključujejo iz verige, in prav tako zoper tovarniške prodajalnice. Zoper zadruga gre boj pač zato, ker so one navadna oblika združevanja v omenjeni namen, šel bi tudi zoper združbe v drugačni obliki, ki bi pravno bile mogoče, pa se, za ta namen, dejanski ne uporabljajo, na pr. delniške ali družbe z omejeno zavezo.

⁴ „Združba“ v slov. prevodu za „društvo“ je jezično netočen izraz, ustrejal bi izrazu „udruženje“. „Zadatak“ ni „namen“ („svrha“), marveč „naloge“. Posebne važnosti te netočnosti nimajo.

⁵ To je nejasno v izvirniku — nalašč? — in še nejasnejše v prevodu.

⁶ Bolje bi bilo „izdatke“; izvirnik pravi „rashode“.

jeni s taksativnim naštevanjem. Naštevane vrste zadrug v „prečanskih“ zakonih je bilo samo demonstrativno. Zgz., izvzemši srb. in črnogor. pravno območje, torej izrečno ne razširja področja zadrug. S tem pa še ni rešeno vprašanje, ali ni področje vendar razširjeno s samo definicijo. Gre za izraze: „naloga pospeševati gospodarstvo svojih članov“, „skupno opravljanje poslov“, „načelo vzajemne pomoči“, „neposredno udeleževanje“.

Definicije dosedanjih zakonov so te: 1) § 1 našega prejšnjega zakona: „Določbe tega zakona se uporabljajo na društva z nezaključenim številom članov, ki imajo namen pospeševati pridobivanje ali gospodarstvo svojih članov s skupnim poslovanjem ali z dajanjem kredita...“. — 2) § 223 hrv.-ogr. trg. zakona: „Zadrugom u smislu ovog zakona smatra se neopredieljen broj članova imajuće društvo, sklopljeno da uz zajedničko vodjenje posla,⁷ dotično na temelju uzajamnosti, unapredjuje vjeresiju i gospodarenje članova svojih.“ — 3) § 245 bos.-herc. trg. zakona: „Zadrugom... smatra se svako društvo, sastojeće od neopredieljena broja članova, koje se sklopi za unapredjivanje vjeresije, privrede ili gospodarenja članova svojih uz zajedničko vodjenje posla.“ — Srbski zakon ni dajal definicije.

Sestavino: pospeševanje gospodarstva in zlasti kredita imamo v dosedanjih zakonih prav tako kakor v novem, samo da v novem kredit ni izrečno imenovan. Isto velja za sestavino „skupno poslovanje“. Res da naš prejšnji zakon veli „s skupnim poslovanjem ali z dajanjem kredita“, toda ti razliki se ni pripisoval poseben pomen. Pač pa imamo razliko glede izraza „načelo vzajemne pomoči“. Samo hrv.-ogr. trg. zakon veli „uz zajedničko vodjenje posla, dotično na temelju uzajamnosti“, ⁸ ostali prejšnji zakoni vzajemnosti ne naglašajo, novi zgz. pa izrečno pristavlja, da gre za „vzajemno pomoč“. Vsekakor z uvedbo te nove sestavine v definicijo ni niti nameravana niti dosežena razširitev poslovanja zadrug, mogla bi biti pri nas le utesnitev proti dosedanjemu stanju. Kajti reči treba, da ni zadruge tam, kjer je kršeno načelo vzajemne pomoči. Ne bi bilo zadruge, kjer bi bile vloge članov s pravili strogo razdeljene, tako da eni morejo pomoč samo dajati,

⁷ Prav „podjetja“; gl. Stražnický: Trgovački zakon, II. izdaja, 1926.

⁸ Ali naj izraz „na temelju uzajamnosti“ morda spada samo k „unapredjuje vjeresiju“? Po celi dikciji definicije bi rekel, da ne.

drugi samo prejemati; poslovanje bi zato lahko še vseeno bilo skupno.⁹

Premotriti še treba izraz „neposredno udeleževanje“, zlasti v zvezi z „vzajemno pomočjo“. Te sestavine dosedanjih zakoni ne izražajo.¹⁰ Kaj se je hotelo z njo reči, ni povsem jasno; obrazloženja ni. Izraz je rabljen v zvezi z udeležbo v „združbi“, torej v zadrugi, ne morda v zvezi s skupnim opravljanjem poslov, vzajemnostjo pomoči ali, kakor — dasi širje — v nekih prejšnjih načrtih, v zvezi s pospeševanjem gospodarstva. Prav v zvezi, v kateri je sedaj rabljen, pa se mi zdi, da ne daje pravega smisla, ker član zadruga sem ali nisem, posrednih članov ni lahko zamisliti.¹¹ Prav tako ne more biti pri vseh zadrugah govora o neposrednem, skupnem opravljanju poslov ali o neposredni vzajemni pomoči. Pač pa je minister za kmetijstvo v svojem ekspoziju v plenumu Narodne skupščine naglašal, da je po združni ideologiji glavna naloga združništva, da odstrani posredništvo in posredniški ali trgovski zaslužek med proizvajalnikom in potrošnikom. Da bi pa posredništvo povsem izginilo, tudi zadruga sama nikoli ne sme postati posrednik, sicer ne bi imela moralne upravičenosti. Zato sme delati samo v krogu svojih združnikov ... „Da bi združnik imel

⁹ Ne bi veljal prigovor, da je na pr. pri kreditnih zadrugah mogoče dejansko razmerje, da eni združniki s svojimi vplačili na poslovne deleže in morda s hranilnimi vlogami omogočajo dajanje posojil drugim, drugi samo jemljejo posojila, uprava pa je sestavljena iz enih in drugih. Tudi v takem primeru je pomoč samo na videz enostranska. Jemanje kredita je pravno mogoče vsem, vzajemnost pa je vsekakor že v tem, da v okviru neomejene ali omejene zaveze vsi enako odgovarjajo za vračilo hranilnih vlog.

¹⁰ Tudi načrti zgz. je v ti zvezi niso imeli. Sploh se je definicija večkrat spremenila. Kolikor se tiče našega vprašanja, je prvi meni dostopni načrt imel sestavine „načelo vzajemnosti“, „skupno opravljanje poslov“, „neposredno ali posredno pospeševanje ali podpiranje gospodarskih interesov svojih članov“, ni pa govoril o neposredni udeležbi pri „združbi“; drugi načrt je samo stilistično nekoliko spremenjen; tretji in četrti sta opustila vse te sestavine, zadrugo prosto definirala kot „združbo nedoločenega števila članov, ki ji je namen pospeševati njihovo gospodarstvo“. Vladni predlog je tej definiciji dodal samo, da je v zadrugi spremenljivo ne le število članov nego tudi število deležev. Šele v Nar. skupščini se je dala današnja definicija, ki se v bistvu vrača k definicijam prejšnjih zakonov, naglašati vzajemnost in dodaja neposrednost.

¹¹ Dvomljivo pri združnih zvezah, kjer so člani zadrug vsaj v nekih pogledih nekako člani same zveze (§ 90, odst. 1., št. 1., § 93 zgz.). Prim. tudi čl. 26 pravilnika z dne 21. marca 1933., Sl. N. št. 68—XX/201, po katerem banovinske zadruga dolgoročne kredite lahko neposredno dajejo tudi članom včlanjenih krajevnih zadrug. Gl. tudi § 89, odst. 11., zgz., toda tudi § 89, odst. 1., zgz. Po mojem mnenju tudi v teh primerih ne gre za posredno članstvo.

koristi od zadruge, mora delati z njo".¹² Ne bi torej bilo dovolj, da zakon označuje kot bistveno za zadrugo skupno poslovanje po načelu vzajemne pomoči. To velja v bistvu za vsako obliko pridobitne družbe, pri nekaterih še bolj izrazito kot pri zadrugi. Tudi pri javni trgovinski družbi si več oseb hoče gospodarski pomagati vzajemno s skupnim delom in — redno — tudi z imovinskimi vložki. Pri drugih trgovinskih družbah je eden ali drugi znak manj izrazit, popolnoma ga ne manjka pri nobeni. S samo definicijo 1. odstavka je torej značaj zadruge izražen nepopolno, razen s tem da naglaša nedoločnost števila članov in spremenljivost števila poslovnih deležev, kar pa ni odločilno za način pospeševanja gospodarstva.¹³ In vendar občutimo vsi, da je nekje bistvena razlika. Mislim da je, morda podzavestno, izražena prav z besedo „neposredno“, treba jo le vezati s § 1, odst. 1. („da neposredno pospešuje njihovo gospodarstvo“) ali z odst. 2., tako da se zadruga lahko bavi z vsakim neprepovedanim poslovanjem, ki more neposredno povečavati dohodke ali zmanjševati izdatke njenih članov. S tem smo izraz „neposredno“, ki v odst. 1. tam, kjer stoji, ne daje pravega smisla, predstavili tja, kamor spada. Torej ni zadruge v pravem smislu zakona, če skupno poslovanje po načelu vzajemne pomoči ne povečuje dohodkov ali ne zmanjšuje izdatkov članov neposredno, temveč le posredno, z — redno denarnim — dobičkom od poslovanja. Mišljeno je to bilo tudi v našem dosedanem zakonu, saj spada k bistvu zadrugne ideologije, naravnost

¹² Zakon ni povsem dosleden, razen če naj se že samo vplačilo vloge („poslovnega deleža“) smatra za delo z zadrugo, kar pač ne more veljati. Prim. § 1, odst. 3. in 4. zgz., ki imata tudi prav zanimivo zgodovino. Ni treba naglašati, da obresti, ki jih omenja odst. 4., niso obresti, ampak čista navzgor omejena dividenda. To se vidi že iz določbe „če ima poslovni prebitok“. Nepravilnega izraza niso hoteli odstraniti, češ da se v zadrugi ne sme rabiti „kapitalistički“ izraz „dividenda“.

¹³ Tudi sama beseda „vzajemna pomoč“ ni odločilna. Ali si prebivalci nekega kraja omogočijo vodovod ali elektrarno s tem, da ustanove zadrugo ali delniško družbo, je gospodarski za doseg preskrbe z vodo ali z električnim tokom lahko povsem vseeno, v eni in drugi obliki si pomagajo vzajemno, ker posameznik ne more doseči cilja. Opravljanje poslov je enako „skupno“. Kje je, kar se tiče vzajemne pomoči, meja med delniško ali zadrugo tovarno za sladkor, ki jo ustanove kmetje — pridelovalci sladkorne pese? Vse to velja za družbo z omejeno zavezo, zlasti po novem trg. zakonu, ki ne zabranjuje postranskih periodnih nedennarnih dajatev v obliki dela. Pravna razlika je seveda jako velika: nedoločeno število članov, spremenljivo število poslovnih deležev, zakonska prepoved poslovanja z nečlani.

v zakonu rečeno pa ni bilo.¹⁴ Za ta del je novi zakon jasnejši, dasi bi se lahko izražal bolje. Posledica je znatna omejitev področja zadrug sploh, ki se bo pokazala in se deloma že kaže v življenju.¹⁵

Iz same definicije zadruge po vsem tem ni moči sklepati, da novi zakon zadrugam splošno daje širše polje delavnosti, kot ga je dajal stari. Nasprotno, sodišča bodo morala še bolj kot doslej paziti, ali je izpolnjena zahteva neposrednosti. Pomanjkljiv je zakon le v tem, da ne postavlja poleg sodišča še drugega javnega oblastva, ki bi pazilo na zakonitost, kakor na pr. državni pravobranilec pri družbah z omejeno zavezo. Temu — finančni prokuraturi — je prejšnja praksa tudi za zadruge dopuščala enako funkcijo; dvomim, da bo to mogoče po novem zakonu. Sodišče lahko prezre nezakonitost v pravilih, zadruga, ki ji je ugodeno, se ne bo pritožila. Sodišče res sme po § 38, odst. 10., zgz. po uradni dolžnosti razveljaviti nepravilen skupščinski sklep, za prvi vpis zadruge pa to ni rečeno; ali bodo sodišča a minori ad maius to določbo analogno uporabljala tudi za samo registracijo zadruge? Želeti bi gotovo bilo, seveda z omejitvami in po postopku po § 38 zgz., za popravo nezakonitosti pa to ne bo mnogo zaleglo. Sami pregledi po revizijskih zvezah ne bodo zadostovali; prav tako ne vrhovno nadzorstvo po § 105 zgz. in pač tudi ne delavnost upravnih oblastev, kolikor jim pravila zadrug po določbah § 54 zgz. sploh pridejo v roke.

¹⁴ Dvomiti bi se moglo, ali to velja tudi za zadruge po hrv. og. in po bos.-herc. trg. zakonu. Za naše pravno območje prim. naredbo bivšega avstr. justičnega ministrstva, ukaznik 1900, št. 4., „— — — tako da se za podjetja, pri katerih po vrsti nameravanega poslovanja ne more biti govora o skupnem poslovanju po zadružnikih, zadružni zakon ne more uporabljati. Zadruge si je zakonodavec pač mislil kot združbe oseb za skupno gospodarsko delo, ne pa kot prave kapitalske asociacije, ki gospodarstvu zadružnikov služijo le posredno“ (podčrtal jaz) — — — „ne bo se moglo smatrati, da ustreza zadružnemu zakonu, če se poskušajo na temelju tega zakona ustanavljati podjetja, ki so, kakor na pr. čiste dividendne zadruge, samostalna, od gospodarstva zadružnikov čisto ločena podjetja, pri katerih naj se gospodarsko pospeševanje zadružnikov ne vrši s skupnim poslovanjem, temveč le z donosom v podjetju investiranih kapitalov.“

¹⁵ Prav v območju našega starega zadružnega zakona se je, deloma zbog težav pri dosegih koncesije za ustanovitev delniške družbe, ustanovilo nekaj „zadrug“, ki brez dvoma niso bile zadruge v pravem smislu, n. pr. tiskarne, založništva, knjigarne. Seveda je mogoča prava tiskarska zadruga (če jo ustanove tiskarji, faktorji, stavci itd., ki jo ne samo vodijo, ampak tudi skupaj delajo), prava založniška zadruga, ki zalaga samo dela svojih članov — avtorjev in jih morda tudi prodaja na drobno v zadružni knjigarni, toda to bodo redke izjeme. Zakon takim navideznim zadrugam olajšuje spremembo v drugo družbeno

III. Zakonske omejitve poslovanja zadrug.

Zakon postavlja v § 1, odst. 6. načelo, da posluje zadruga samo s svojimi zadružniki in s svojo poslovno zvezo, ob enem pa navaja v osmih točkah izjeme, ob katerih sme zadruga poslovati tudi z nezadružniki. Predvsem treba preiskati vsebino načelne prepovedi. Pretesna je, ker ne pove, kdaj zadruga ne sme poslovati niti s svojimi člani. Zadruga ima svojo z zakonom predpisano nalogo, podpirati gospodarstvo svojih članov. Preko te naloge ne sme poslovati niti s svojimi člani. Toda to bi bilo preohlapno, ker je pojem podpiranja gospodarstva preveč širok in raztezen. Zato si mora zadruga sama s pravili določiti in s tem omejiti svoje objektivno področje — „predmet poslovanja“; tega področja ne sme prekoračiti niti proti zadružnikom (sankcija § 112, odst. 1., št. I., 1.). Naprej pa je položaj pri raznih vrstah zadrug, morda celo pri posameznih zadrugah iste vrste dokaj različen. Pri kreditni zadrugi se da — teoretski — misliti, da ima toliko članov, ki ne iščejo kredita pri nji, da bi potrebnim članom dajala kredite iz vplačil na poslovne deleže, ali vsaj, da bi zaradi dajanja kreditov najemala posojila — sprejemala hranilne vloge — samo od članov. Toda to je čista teorija: v zadrugi se redno združujejo ljudje, ki si sami ne morejo pomagati; dobrotnikov, ki bi postajali člani zadruge zato, da ta more dajati posojila, bo vedno premalo. — Misliti bi se dalo, da ima potrošniška zadruga toliko in takih članov, da si morejo med seboj zadovoljiti onim potrebam, ki naj jim zadovoljijo zadruga; tu bi zadruga mogla pri enih nabavljati presežke in jih oddajati drugim. Čim pa naj taka zadruga krije potrebe, ki jim niti vsi člani skupaj ne morejo zadostiti, ne more izpolnjevati svoje naloge s poslovanjem s samimi člani. — Stanovanjska zadruga, ki ima med člani vse za grajenje stanovanjskih hiš potrebne obrtnike, bi svoj namen lahko dosegla ob omejitvi poslovanja na člane — toda takih zadrug ni. — Produkcijska zadruga se, praktično, nikdar ne bo mogla omejiti na poslovanje s člani itd. V življenju se načelo poslovanja samo s člani skoraj nikdar ne da izvesti do kraja. Kje naj bo meja? Naši prejšnji zakoni je, z malimi izjemami,¹⁶ niso zahtevali. Izkristalizo-

obliko (§ 118, odst. 2. zgz.) in nekatere so to že storile. Dalje tega tu ne gre izvajati.

¹⁶ Srb. zakon o poljedelskih in obrtniških zadrugah je zahteval, da se s pravili določi, katere posle sme zadruga opravljati samo s člani, katere izjemno tudi z načeli, če zahteva prid zadruge. Zakon o zadrugah državnih nameščencev z dne 18. jan. 1952., Sl. N. 27—XI/71, določa

valo pa se je zlasti v judikaturi bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča načelo, da sme zadruga samo s člani opravljati posle, ki naj po njenem s pravili določenem delokrogu podpirajo gospodarstvo članov, tudi z nečlani pa posle, ki naj ji omogočijo, da more podpirati gospodarstvo članov.¹⁷ To načelo ustreza življenjskim potrebam in je dovolj prožno, da obseže vse vrste zadrug, ne izključuje pa, da se s pravili še izrečno omeji krog oseb — nezadružnikov, s katerimi sme zadruga sklepati take „pomožne“ posle. Naš zakon ni izrazil splošnega načela, izjeme od prepovedi poslovanja z nečlani našteva, kakor se zdi, taksativno. Pravim: „kakor se zdi“. Po mojem mnenju bi namreč krivo bilo razumevanje, da spričo onemu naštevanju niso mogoče nobene izjeme, ki niso navedene v zakonu. To se bo smelo reči le v onih primerih izjem, v katerih zakon naravnost označuje vrsto zadruga ali vsaj predmet poslovanja, nikakor pa ne v onih, kjer jih ne označuje, a življenje zahteva izjemo. Stvar prakse bo, da bo iz izjem posnemala navodila za one vrste zadrug, ki v zakonu niso izrečno omenjene, v potrebnih mejah, to se razume, saj gre za izjeme.¹⁸ Tako pridemo

v čl. 2., da sme upravni odbor izjemno, če je v zadružnem skladišču določenih predmetov več kot zadružniki povprašujejo zanje, oddajati tudi nezadružnikom (povsem zgrešena določba, ki naravnost nagraja neprevidno nabavljanje!) Prim. tudi zakon o kmetijskem kreditu z dne 12. junija 1925., Sl. N. 153—XXVII, zakon o privilegovani agrarni banki z dne 16. aprila 1929., Sl. N. 94—XXXIX/207, uredbo z dne 21. decembra 1932., Sl. N. 19—VI/52 iz l. 1933., in zakon z dne 4. julija 1931., Sl. N. 154—LI/334.

¹⁷ Prim. odločbe A Cl. št. 1881, 1882, 1894, 1926, 1938, 1968, 2131, 2313, 2395, 2478, 2561, vendar zlasti novejšje odločbe ne izključujejo povsem poslov z nečlani, tudi če ne gre naravnost za sredstvo v dosego namena zadruga, ampak jih dovoljujejo izjemno, kadar člani ne izkoriščajo popolnoma sredstev, ki so jim pri zadrugi na razpolago za pospeševanje njihovega gospodarstva, na pr. zbirka izrekov št. 253, odločbe A Cl. št. 2446, 2460, 2660, 2868 in nekaj povojnih določb. Literatura je bila bolj za svobodnejše razumevanje, prim. Canstein, Lehrbuch des österr. Handelsrechtes I., str. 615, Randa, Das österr. Handelsrecht, II. izdaja, I., str. 83.

¹⁸ Načelo, ki se je izrazilo v judikaturi, je prešlo v prvi in drugi meni dostopni načrt (§ 66, odst. 1.: „Zadruga može poslove, kojima je prema njenom predmetu rada neposredni cilj unapređjivanje ili podupiranje gospodarskih interesa njenih zadrugara, vršiti samo sa svojim zadrugarima i sa zadružnim savezom, čija je članica, a poslove, kojima se samo omogućuju poslovi one vrste, može vršiti i sa nezadrugarima“; (v odst. 2. je bilo demonstrativno naštetih nekaj takih pomožnih poslov). Nadaljnji načrti in vladni predlog imajo že sistem zakona, ki je brez dvoma nevaren prav zbog nekako taksativnega naštevanja izjem. Dasi — uradniške ali delavske — stanovanjske zadruga ali živinorejske zadruga niso v zakonu imenovane in se tudi po svojem poslovnem predmetu brez sile ne dajo uvrstiti v nobeno izjemo, ne bo nihče dvomil,

do sklepa, da novi zakon ne le ni opustil načela o neposlovanju z nezadružniki, kakor se je razvilo na podstavi prejšnjega zakona, temveč da ga izraža jasneje in določneje, za nekatere primere morda celo pretesno, in da načelno ne favorizuje poslovanja z nezadružniki bolj od prejšnjega zakona.

S tem ni rečeno, da med posameznimi zakonskimi izjemami ne bi moglo biti takih, ki brez zadostne potrebe kršijo načelo neposlovanja z nezadružniki. Zato treba preiskati tudi izjeme same. Splošno velja zanje, da niso vse prav spretno in jasno izražene. Da ne krijejo vseh primerov, v katerih življenje nujno zahteva poslovanje z nezadružniki, je že povedano, jasne pa niso v tem, da se nekatere križajo med seboj, ne da bi si prav nasprotovale, pač pa tako, da treba včasih reči ali da se izjema ponavlja, ali pa da stvar ni jasna.¹⁹

Določba § 1, odst. 6., št. 1., da smejo zadruge v kreditnih poslih jemati kredite in sprejemati hranilne vloge tudi od nezadružnikov, vznbuja dvome. Na prvi pogled bi se mislilo, da se tiče samo kreditnih zadrug v pravem pomenu besede. „Kreditni posli“ so pa brez dvoma mnogo širši pojem od „posli kreditnih zadrug“, saj kreditne posle lahko sklepa, kredit daje ali jemlje vsaka zadruga (živinorejska kupi na kredit bika, mizarska produkcijske stroje in les itd.). Ali pa naj sme vsaka zadruga najemati denarna posojila in zlasti sprejemati hranilne vloge tudi od nezadružnikov? Vladni načrt se je glasil drugače. V odst. 9. je izrečno naglašal, da smejo hranilne vloge sprejemati samo posebno kvalifikovane, kreditne zadruge; dosledno je bilo v § 1, odst. 6., št. 1. rečeno, da sme sicer vsaka zadruga jemati kredit od nezadružnikov, hranilne vloge pa sme od nezadružnikov sprejemati samo kreditna zadruga, ki ustreza pogojem po odst. 9. O spremembi — razširitvi — v Narodni skupščini bo treba reči, da je namerna, kajti če so se že hoteli odpraviti strogi pogoji za sprejemanje hranilnih vlog po kreditnih zadrugah, ni zato bilo treba spremeniti § 1, odst. 6., št. 1.; tu bi bilo lahko ostalo, da smejo samo kreditne zadruge sprejemati hranilne vloge od nečlanov. Ne more se trditi, da razširitev ne ustreza načelu neposlovanja z nezadružniki, kolikor namreč gre za pribavljanje sred-

da smejo prve gradbeni material, druge plemensko živino nabavljati od kogar koli.

¹⁹ Razni načrti se v največ točkah med seboj razlikujejo samo v izrazu, vendar je tudi nekaj stvarnih sprememb in sicer razširitev izjem; te so deloma prišle že v poznejših načrtih, deloma šele v teku skupščinskih naprav do izraza.

stev, da se doseže cilj zadruga; na pr. potrošniška zadruga sprejema hranilne vloge, da ojači sredstva za nabavo blaga, ki ga prodaja zadružnikom. Zato še ne postane kreditna zadruga, kajti ta ni karakterizovana samo z jemanjem kredita in sprejemanjem hranilnih vlog, nego tudi z dajanjem posojil, t. j. denarnih posojil. Reklo bi se torej, da določba § 1, odst. 7. samo deloma ponavlja določbo § 1, odst. 6., št. 1., naglašujoč, da se smejo kreditne zadruga v pravem pomenu besede baviti samo s to vrsto pasivnih poslov — tudi z nezadružniki, — zato pa samo one in samo svojim zadružnikom smejo dajati denarna posojila. Druge zadruga pa sicer tudi smejo jemati kredit in sprejemati hranilne vloge od nezadružnikov, denarnih posojil pa ne smejo dajati niti svojim zadružnikom. Ali je ta ureditev smotrna in kako jo spraviti v sklad s § 29, odst. 1., št. 4., je drugo vprašanje. Po mojem mnenju lahko služi mešanju raznih vrst zadrug, boljše raznih jako različnih vrst poslov pri isti zadruzi. To tudi doslej ni bilo prepovedano, bilo pa je, če je šlo za mešanje blagovnih poslov s čisto denarnokreditnimi, nevarno in ostalo bo nevarno. Vladni predlog je bil za ta del boljši, toda ne more se očitati zakonu, da je poslabšal dosedanje stanje.²⁰

Ostale določbe o kreditnih zadrugah so v skladu z načelom neposlovanja z nezadružniki, edino za določbo § 1, odst. 8., je to dvomljivo, kolikor dopušča dajanje kredita — „nalagati denarne presežke“ — komu drugemu, ne pa samo zadružnikom. Vendar je določba taka, da v poslovanju z zadružniki skoro ne more priti do tekmovanja med kreditnimi zadrugami in nezadružnimi kreditnimi ustanovami; prav obratno, dajanje kredita komur koli je izključeno.

V § 1, odst. 6., t. 2., („svoje in svojih zadružnikov proizvode, predelane ali nepredelane, prodajati nezadružnikom“) je naglas pač na besedi „proizvode“: predmet prodaje ne sme biti stvar, ki ni ali prvotno, t. j. ne s pravnim poslom, pridobljena ali ni predelana. Gre torej za produkcijske in prodajalne (vnovčevalne) zadruga. Prepoved je širša od prepovedi § 1, odst. 6., št. 3. Ta prepoveduje razpečevanje gotovih predmetov, ki so kot taki pridobljeni s

²⁰ Marković, Komentar zakona o privrednim zadrugama, str. 22., 25., je mnenja, da smejo tudi druge zadruga svojim članom dajati posojila. Besedilo zakona se res ne protivi taki razlagi, toda kje je potem kriterij za razlikovanje kreditnih zadrug od drugih? Kaj bo z določbo § 29, odst. 1., št. 4.? Dasi je deloma izrečno namenjena samo kreditnim zadrugam, bi pač morala veljati za vse zadruga, ki sprejemajo hranilne vloge in dajejo posojila. Zveze bi morale paziti, da se to določi s pravili.

pravnim poslom, med zadružniki, in zato pravilno govori o prodaji **n a b a v l j e n i h** predmetov nezadružnikom, daje pa še nadaljnjo omejitev: če so nabavljeni predmeti namenjeni potrošnji zadružnikov, se niti predelani ne smejo prodajati nezadružnikom. V primeru § 1, odst. 6., št. 2. niti ne gre za to, da bi bili predmeti nabavljeni za zadružnike, pa vendar se, ako niso „proizvodi“, ne smejo prodajati nezadružnikom. Razlika je ta, da je pri zadrugi po št. 3. prepovedana prodaja nezadružnikom, tudi če so predmeti predelani, pri zadrugi po št. 2 pa je dovoljena, če so predelani, kajti potem so „proizvodi“ zadruge, za zadružnike pa sploh niso bili nabavljeni. Primeri naj povedo več: dopustno je, da mlekarska zadruga mleko, dobljeno od zadružnikov, prodaja nezadružnikom kot tako ali predelano v maslo ali sir; ne bi smela prodajati nezadružnikom mleka, ki ga niso pridobili zadružniki ali ona sama, ampak ga je zadruga kupila od nezadružnikov, razen če ga predela v maslo ali sir (izjema v § 1, odst. 6., št. 7?., gl. zdolaj). Drugo vprašanje je, ali bi podjetje, ki mleko kupuje od nezadružnikov in predelano v maslo ali sir prodaja nezadružnikom, sploh še bila zadruga v smislu našega zakona. Mislim, da redno ne. Teoretski bi izjema bila mogoča po § 1, odst. 6., št. 4., c, (zadruga imetnikov predelovalnih strojev?), praktično bo to le izjemen primer.²¹ Potrošniška zadruga pa sme mleko nabavljati tudi od nezadružnikov, toda nezadružnikom ga ne sme prodajati niti predelanega.²²

Določba § 1, o d s t. 6., š t. 3., je tista, ki se najbolj neposredno tiče trgovine, zlasti trgovine na drobno. Gre za nabavljalne, potrošniške, konsumne zadruge. Te smejo predmete, namenjene potrošnji svojih zadružnikov, prodajati nepredelane ali predelane samo svojim zadružnikom, edino monopolne predmete tudi nezadružnikom. Določba je razen glede monopolnih predmetov povsem v skladu z načelom neposlovanja z nezadružniki. Izjema za monopolne pred-

²¹ Prav za prav velja ta določba doslovno le za obrtniške (zanatlijske) zadruge. Ali je „zanatlija“ tu obrtnik ali rokodelca, nam na tem mestu ni treba preiskavati. Srbska terminologija za ta del ni toliko točna kot naša; pri nas je „obrniki“ širši pojem od „rokodelca“, in ni videti, da bi bil zakon hotel izjemo še bolj utesniti kot je že tesna. Po nji trgovci ne smejo ustanavljati zadrug za skupno obdelavo ali predelavo blaga, kupljenega od nezadružnikov, na pr. skupno pražarno kave tako, da bi ta zadruga naravnost prodajala nezadružnikom, nego bi jo morala vračati trgovcem zadružnikom, da jo oni prodajajo. S tem se zdi, da je utesnjena celo določba § 1, odst. 6., št. 2. Gre za enega izmed primerov, ki kažejo pomanjkljivost taksativnega naštevanja. Za pojem „zanata“ prim. tudi § 53, odst. 1. zgz.

²² Izjema v § 1, odst. 6., št. 6., gl. spodaj v tekstu.

mete, dana šele v Nar. skupščini, pa brez dvoma neposredno zadeva trgovino na drobno, mislimo le na sol, tobak ali vžigalice, še bolj morda posredno, z vabljenjem nezadružnikov. Monopolski interes menda tega ni zahteval. Poleg poboljšanja dosedanjega stanja, doseženega z jasno izrečeno prepovedjo, treba torej ugotoviti tudi neko poslabšanje. V zvezi s to točko treba govoriti tudi o določbi § 1, odst. 6., št. 6., po kateri smejo „v poslih skupne nabave in potrošnje prodajati“ — seveda tudi nezadružnikom — „zaobalo in pokvarjeno ali poškodovano blago, kakor tudi odpadke ali postranske proizvode dobljene pri zadržni proizvodnji ali predelavi, ki ne služijo potrošnji njenih zadružnikov; o taki opravljeni prodaji pokvarjenega ali poškodovanega blaga je zadruga dolžna takoj obvestiti revizijsko zvezo“. Določba, sama po sebi upravičena, je, zlasti kar se tiče pokvarjenega ali poškodovanega blaga, preveč raztezna, ker je pojem pokvarjenega ali poškodovanega blaga jako nedoločen. Kakor, načelno, vsako izjemo bo tudi to treba razlagati tesno. To se pravi, da padanje cen, nabava prevelikih količin, sploh napačna spekulacija o potrebah zadružnikov, ni zadosten razlog za prodajo nezadružnikom, tudi ne spremembe mode, kajti v teh primerih ne gre za pokvarjeno ali poškodovano blago. Nadalje bo treba zahtevati, da ni bilo naročeno že pokvarjeno ali poškodovano blago, ampak da se je pokvarilo ali poškodovalo v času, ko je zadruga že mogla razpolagati z njim,²³ sicer bi zadruga lahko izigravala zakon. Razen tega bo treba stavek „ki ne služijo potrošnji njenih zadružnikov“ razumeti za celo izjemo, ne samo za odpadke ali stranske proizvode,²⁴ kakor bi morda kdo tolmačil po samem vrstnem redu besed. Zadruga potemtakem tudi predmetov, ki so se pri nji pokvarili ali poškodovali, ne sme prodajati nezadružnikom, če niso tako ali toliko pokvarjeni ali poškodovani, da ne služijo zadružnikom; pri tem bo treba upoštevati kroge, iz katerih so zadružniki, včasih je mešcan bolj občutljiv kot kmet, včasih je obratno. Dvomljive vrednosti je določba zadnjega stavka. Revizijsko zvezo gotovo zanimajo take prodaje, saj često odkrivajo neskrbnost v poslovanju zadruge, prav tako pa se je bati, da revizijska zveza kot zadržni organ ne bo vedno dovolj stroga pri presoji upravičenosti prodaje nezadružnikom. V tretjem meni dostopnem načrtu je bilo rečeno, da sme zadruga tako prodajo opraviti

²³ Zamujena graja po čl. 347 tz. zadruge ne bi opravičevala, zadruga je za zasebnopravno področje trgovec (§ 53, odst. 1. zgz.).

²⁴ Na to kaže izvirni tekst: „a koji“.

le na javni dražbi; v četrtem, da jo sme opraviti samo po pismenem pritrdilu revizijske zveze, ki ga da po pismeni prijavi; v vladnem predlogu se ni več zahtevala pismena prijava, pač pa pismeno pritrdilo. Stvar je res težka, kajti mogoče je, da samo takojšnja prodaja more zadrugo obvarovati še večje škode. Vendar bi se dala najti pot, ki bi oteževala mogoče zlorabe in vendar ne zavlačevala prodaje, na pr. ugotovitev stanja blaga po veččakih, ki jih postavi sodišče ali upravno oblastvo (občina). Vsekakor treba priznati, da določba št. 6. lahko znatno slabi določbo št. 3., ne bo se pa smelo reči, da so z novim zakonom dovoljene izjeme, ki bi jih dosedanja praksa in veda ne bili tudi priznavali, nasprotno, pomanjkanje določb v dosedanjih zakonih je nagibalo k pripušcanju še širših izjem.

Določbe § 1, odst. 6., št. 4. in 5., ne dajejo povoda za pripombe; sistematski bi se morda reklo, da se določbi št. 4. b) in št. 5. krijeta, toda to velja le deloma.

Važnejša je določba § 1, odst. 6., št. 7. Razumeti jo bo poglavitno v zvezi z določbo št. 2.: zadrugi, ki prodaja svoje ali svojih zadružnikov proizvode, pa zbog elementarnih ali periodnih ovir nekaj časa ne more zadovoljiti potrebam svojih stalnih odjemalcev, zadružnikov ali ne, sme minister za kmetijstvo po zaslišanju Glavne zadrugne zveze dovoliti nabavo od nezadružnikov. Na pr. znaten del molznih krav zadružnikov oboli za slinavko; med čebelami članov čebelarске zadruga se pojavi kuga; članom vrtnarske zadruga pozebejo cvetice ali zelenjava; zadrugno čevljarsko ali mizarско delavnico uniči požar itd. Škoda bi bila v takih primerih še bolj občutna, ako bi morala ustaviti ali znatno omejiti delo zadrugna prodajalna; stalni odjemalci bi se razgubili. Izjema je tu potrebna, morda je predpisana pot celo odveč dolga; vladni predlog se je zadovoljeval z banom, kar je tudi zato bilo boljše, ker ima ban pri rokah strokovnega referenta za trgovino in obrt, v čigar področje pač tudi spada presoja o potrebnosti dovolitve. Povsem drugačni so primeri periodnih ovir. Vzemimo zopet vrtnarsko zadrugo. Ta bo morala znaten, morda celo večji del leta določne cvetice ali zelenjavo določne vrste nabavljati od nezadružnikov iz tujine, če bo hotela prodajati celo leto in sl. Dovolitev nabave od nezadružnikov v takih primerih lahko pomeni pravo obrnitev načela, da sme zadruga prodajati samo proizvode svojih zadružnikov. To lahko globoko posega v področje trgovine, zato se v takih primerih da opravičiti dovolitev po najvišji stopnji, toda dodati bi trebalo: v sporazumu z ministrom za trgovino in industrijo,

sicer bi bilo bolje dovolitev prepustiti banu. Tu se zdi, da gre res za razširitev dosedanjega razumevanja, vendar primeri te vrste zaenkrat najbrže še niso pogosti. Dovolitev se bo v teh primerih pač navadno lahko dala enkrat za vselej, kar je ob elementarnih ovirah težko misliti. Nikoli pa se dovolitev ne sme izkoristiti za razširitev kroga odjemalcev, to se jasno vidi iz besedila določbe.

V delokrog trgovine slednjič brez dvoma posega izjema po § 1, odst. 6., št. 8., ki dovoljuje, da zadruga v svojih prodajalnah poleg glavnega svojega proizvoda ali proizvoda svojih združnikov prodajajo postranske potrošne predmete, nabavljene tudi od nezadržnikov, ki se brez njih glavni proizvod ne more uspešno prodajati; dovolitev daje minister za kmetijstvo po zaslišanju Glavne združne zveze. Gotovo tu ni mišljena zaobala, tudi primeri, kakor da se čevlji na zadrugo prodajajo s trakovi in sl. po mojem mnenju ne spadajo sem. Kjer je tak „dodatek“ nujno potreben po sami naravi stvari, ne bo treba posebnega dovoljenja. Ali pa se v prodajalni čevljarske zadruga smejo posebej prodajati trakovi, sploh prodajati kopita, voščilo, snežke; v združni vrtnarski prodajalni posebej lonci za cvetice; v združni elektrarni žarnice in svetila? Po mojem mnenju ne; tu je potrebna dovolitev. Vprašanje bo pogosto prav težko rešljivo, včasih tudi gospodarski res pomembno. Zaradi enotne prakse je dobro, da je dajanje dovolil centralizovano pri najvišji stopnji, toda zaslišati bi se morala tudi zbornica za trgovino ali obrt ali industrijo, potreben bi bil tudi sporazum z resornim ministrom.²⁵ Dosedanji zakoni molče, sodne prakse, se mi zdi, ni bilo. Verjetno je, da novi zakon tudi za ta del zadrugam stanje prej otežuje kot olajšuje.

IV. Sankcije za kršitev omejitev poslovanja zadrug.

Trdi se, da niso zadostne. Po pravici? Sankcije združnega zakona so zasebnopravne in kazenske, k tem štejem tudi kazni za nered (disciplinske). Člani upravnega odbora in likvidatorji so dolžni izvrševati naloge, ki izhajajo iz določb zakona in pravil (§§ 15, 66 zg.); nadzorni odbor je dolžan nadzirati celotno poslovanje upravnega odbora, uslužbencev in pooblaščenecv zadruga (§ 23 zg.); dolžan je neutegoma sklicati skupščino, če opazi znatnejše kršitve zakona (§ 25 zg.); registrsko sodišče lahko izreče, da za-

²⁵ Prim. § 105, odst. 1. zg., ki vrhovno nadzorstvo nad poslovanjem obrtniških in trgovskih zadrug daje ministru za trgovino in industrijo.

druga prestani, če se v istem poslovnem letu nadaljujejo kršitve zakona ali pravil tudi še potem, ko so bile ponovno izrečene kazni, in so ogrožene koristi upnikov ali zadružnikov (§ 63, odst. 1., št. 1 zgz.); z zaporom do meseca dni ali v denarju do 3000 din se kaznuje, kdor naklepno prekrši določbe § 1, odst. 6. do 8., prav tako se kaznuje tudi član upravnega ali nadzornega odbora, likvidator, uslužbenec ali pooblaščenec, ki naklepno ne prepreči take kršitve, kolikor bi bil kaznovan, ko bi jo zagrešil sam (§ 111, odst. 1., št. III., in odst. 2. zgz.). Uporabljiva utegne biti tudi določba § 112, odst. 1., št. III., zgz.²⁶ Slednjič je važna določba § 114, odst. 4., zgz.: „Če se v poročilu o opravljenem pregledu poslovanja ugotovi, da poslovanje obrtniške ali zavarovalne zadruge in poslovnih zvez omenjenih zadrug, izvzemši tiste zadruge, ki se bavijo s kmetijskim zavarovanjem in njihove zveze (§ 54, odst. 1.), nasprotuje določbam tega zakona, drugih uredb, pravilnikov ali navodil, ki jih predpiše minister za trgovino in industrijo, in če je bil upravni in nadzorni odbor katere od prednjih ustanov v zadnjih petih letih dvakrat ali večkrat kaznovan, predlaga minister za trgovino in industrijo pristojnemu sodišču, naj izreče prestanek dotične ustanove.“

Zasebnopravne odgovornosti po §§ 15, 23, 25 zgz. nezadružnik ne bo mogel uveljavljati, ker gre po §§ 17, 27 zgz. proti zadrugi; splošna odgovornost po občem državljanškem pravu, ki gre za neposredno škodo seveda proti vsakemu oškodovancu, bo za poslovanje zadruge z nezadružniki osebam izven zadruge redno neuporabljiva, ker bo težko dokazati vzročno zvezo.²⁷ Neuporabljiv bo redno tudi § 63 zgz., ker ne bodo ogrožene koristi upnikov ali zadružnikov. Morda bi bil uporabljen § 1 zak. o pobijanju

²⁶ Kolikor ni določena za dejanje strožja kazen po predpisih kazenskega zakonika ali po §§ 110 ali 111, se kaznuje v denarju do 1000 dinarjev zaradi nereda: III. kdor se naklepno pregreši zoper kakršen koli predpis tega zakona ali pravil, dejanje pa ni določeno v tem in v prednjih paragrafih, če se pa stori dejanje iz malomarnosti, do 500 din. — Ne bo pa po mojem mnenju uporabljiva določba § 112 odst. 1., št. I., 1.: I. do 1000 din; 1. kdor kot član upravnega ali nadzornega odbora ali likvidator naklepno prestopi področje, ki je zadrugi predpisano z zakonom ali s pravili“. V naših primerih — poslovanje z nezadružniki — ne gre za prekoračitev področja v smislu § 1., odst. 2., in § 5., odst. 1., št. 3., zgz.

²⁷ Trгоvec bo lahko uverjen, da ima škodo od poslovanja zadruge z nečlani, težko in le izjemno pa bo mogel dokazati, da ima prav on in prav iz tega vzroka škodo (na pr. edini trгоvec v vasi opazi, da izostajajo odjemalci nezadružniki in da hodijo v zadržno poslovalnico); glede zneska škode utegne pomagati določba § 369 cpp.

nečedne tekme: „kdor v poslovnem prometu radi tekme stori dejanje, nasprotno dobrim običajem, ki bi moglo oškodovati drugega tekmeca, se lahko toži. Ti tožbi je namen prepoved nadaljnega izvrševanja tega dejanja, odstranitev z njim napravljenega nepravilnega stanja in povračilo storjene škode“.²⁸ Dalo bi se menda reči, da je to, kar je z zakonom prepovedano — poslovanje z nezadružniki —, pač tudi nasprotno dobrim šegam v poslovnem prometu, tožba bi torej bila mogoča, seveda če gre za tekmo. Ta tožba bi imela veliko prednost, da zanjo upravičen ni samo tekmeč, temveč tudi vsaka organizacija, ki je po svojih pravilih poklicana, da brani z dejanjem oškodovane interese tekmeca, in zlasti komora za trgovino, obrt ali industrijo (§ 16 zak. pob. neč. tek.). V podrobnosti se tu ni treba spuščati, zdi se pa, da bi veljalo poskusiti, kako naša sodišča mislijo o tem vprašanju. Omenim naj glede zasebnopravne odgovornosti še to, da je po § 53, odst. 2. zgz. tudi zadruga odgovorna za škodo, ki jo napravijo z nedopustnim ali protipogodbenim dejanjem ali opustitvijo osebe, ki poslujejo v upravljanju združnih poslov zanjo in da se s tem ne izključuje osebna odgovornost storilca. Tožita se torej lahko ali zadruga ali storilec ali oba.

Kazenske (§ 111 zgz.) in disciplinske (§ 112 zgz.) določbe so v primeru z določbami našega dosedanjega zakona vsekakor velik napredek, žal niso v vsakem pogledu tako jasne, kakor bi bilo želeti. Uporabljajo se po službeni dolžnosti, vsakdo sme sprožiti postopek z ovadbo pri kazenskem sodišču (državnem tožilcu) ali — za disciplinske stvari — pri registrskem sodišču. Dognati, ali je kdo zadružnik ali ne, ni težko; po § 52, odst. 4. zgz. sme spisak zadružnikov pregledati vsakdo, ki verjetno izkaže, da ima interes do tega. Zakon ne zahteva pravnega interesa, zadostuje vsak, tudi zgolj gmotni interes. Član upravnega odbora, ki bi trgovcu tekmeču odrekel pregled, bi kršil zakon in bi bil kazniv. Praktično težavnejša bo stvar takrat, kadar z zadružno posluje zadružnik v svojem imenu za račun nezadružnika. To baje ni redka stvar, zlasti v konsumnih zadrugah. Korist imajo lahko zadruga — večji promet —, zadružnik — večji delež pri dobičku — in tretji — cenejše blago. Tudi tako poslovanje ni dovoljeno. Zadruga ima naloge, da neposredno podpira gospodarstvo svojih članov. Zakon zahteva od oseb, ki poslujejo za zadrugo, skrbnost in opreznost rednega poslovnega človeka. To se tiče vsega

²⁸ Od posameznih v zakonu o pob. neč. tek. navedenih dejanskih stanov za naše vprašanje ne prihaja nobeden v poštev.

poslovanja, torej zlasti tudi v tem pravcu, da se ne kršijo določbe zakona. Po § 112, odst. 1, št. III., je kazniva tudi malomarnost. To je najti, če oseba, ki posluje za zadrugo, dopusti ali ne prepreči, da posluje zadružnik z zadrugo v večjem obsegu, kot je po pametni presoji primerno njegovemu gospodarstvu, in je to bilo moči opaziti z uporabo predpisane skrbnosti in opreznosti. Absolutno merilo se seveda ne da postaviti razen s pravili.²⁹ (Konec prih.)

Ali ima obtoženec pravico, vlagati revizijo ali polni priziv zoper sodbo, s katero se izreče sodišče za stvarno nepristojno?

Dr. Avgust Munda.

Praviloma smejo vlagati pravna sredstva le stranke (§ 324 od. 1 kp.) in tudi te praviloma le tedaj, če so s pobijano odločbo neugodno prizadete, to je, če so s to odločbo kršeni njih pravni interesi (arg. § 324 od. 2, st. 1 kp.). Obtoženi sme torej vlagati pravna sredstva le v svojo korist, ne pa tudi v svojo škodo. To načelo izhaja iz stilizacije § 324 od. 1, st. 1 kp., v avstr. k. p. r. pa je bilo to izrečno povedano v § 282 od. 2. Po tem načelu ima torej obtoženec praviloma pravico pravnega sredstva le zoper obsodilno sodbo. Zoper oprostilno sodbo sme vlagati revizijo (priziv) le v edinem izjemnem primeru, če je bil oproščen zbog okolnosti, ki izključujejo krivdo ali ki izključujejo ali ukinjajo kaznivost (§ 280 od. 1 in fine, § 338 od. 6 kp.). V teh primerih (§ 337 št. 1 b, kp.) ima torej obtoženec pravico zahtevati sodbo, ki izreče, da dejanje, ki je predmet obtožbe, ni kaznivo po kaz. zakonu ali da ni dokazov, da je obtoženi zagrešil to kaznivo dejanje (§ 280 od. 1 kp.). S to določbo se podrobno ne bomo pečali, ker ne spada v okvir teh razmotrivanj. Poudariti hočemo le to, da govori ta določba le o oprostilni, ne pa o zavrnilni sodbi (§§ 276, 277 kp.).

²⁹ Na pr.: če zadružnik, ki je doslej za Veliko noč naročal po eno gnjat, naenkrat naroči pet gnjati, bo to vzbudilo pozornost; prav tako če zadružnik, znan kot imovit stiskač, naenkrat vzame znatno posojilo (da bi denar posojal za višje obresti); ne bo sumljivo, če zadružnik, ki jemlje na mesec 5 kg sladkorja, v času, ko se vkuhava sadje, vzame 15 kg, ali če ga vzame 100 kg?

Kakor oprostilna tako tudi zavrnilna sodba praviloma ne krši obtoženčevih pravic. Zato obtoženec v večini primerov, ki jih našteva § 276 kp., zoper zavrnilno sodbo nima pravnega sredstva. Obtoženec torej ne more pobijati zavrnilno sodbo, če se je obtožba zavrnila iz nastopnih razlogov: 1) ker je bil kazenski postopek pokrenjen brez zahtevka upravičenega tožilca ali če je bil nadaljevan brez tožilčeve volje, 2) če ni predloga (§ 85 kz.) ali odobritve (§ 84 kz.) ali če je predlog umaknjen (§ 89 kz.), 3) če je tožilec umaknil obtožbo potem, ko se je razprava začela (§ 248 od. 1 kp.) in preden je predsednik izjavil, da je razprava končana (§ 272 od. 2 kp.), 4) če je bil obtoženec za isto dejanje že pravnomočno obsojen, 5) če je pregon z amnestijo končan, 6) če onemogočajo pregon razne procesne ovire n. pr. izročitvena pogodba. V vseh teh primerih zavrnitev obtožbe ni v obtoženčevo škodo. Razen tega pa v teh primerih obtoženec ne more imeti pravice pravnega sredstva, ker je dominus litis tožilec. Le on ima pravico odločati o tem, ali uvede ali nadaljuje kazenski pregon.

Drugačna pa je stvar v primeru, če sodišče zavrne obtožbo, ker ni stvarno pristojno. Sodišče višje vrste seveda ne izreče zavrnilne sodbe, če vidi, da je za stvar pristojno sodišče nižje vrste; v tem primeru sodišče višje vrste samo razsodi kazensko stvar (§ 279 od. 1 kp.). Prav tako se ne izreče zavrnilna sodba, če je za kazensko stvar pristojen mladinski sodnik; v takem primeru prekine razpravljajoči sodnik razpravo in odstopi stvar mladinskemu sodniku (§§ 10 št. 2, 9 št. 1, 279 od. 2, 434 in nasl. kp.). Če vidi senat trojice, da je pristojen senat petorice (§ 75 od. 2, št. 1 kp.), prekine glavno razpravo in takoj pojača senat na pet sodnikov, pred katerimi se izvede razprava na novo (§ 728 kp.). Če pa spozna redno sodišče med glavno razpravo, da je za presojo pristojno državno sodišče za zaščito države (§ 1 z. d. s. za z. d.), prekine razpravo z obrazloženo rešitvijo ter pošlje spise državnemu tožilcu pri državnem sodišču (§ 111 cit. zak.).

V praksi je sporno, ali izreče sodbo o nepristojnosti po § 276 kp. le sodnik poedinec okrožnega sodišča ali pa tudi okrajni sodnik. Seveda se tiče spor le vprašanja, če meni okrajni sodnik pri ustni (!) razpravi, da je pristojno okrožno sodišče (§§ 10 št. 2, 11 št. 2 kp.); če je pa v stvari pristojno vojaško sodišče (§ 277 kp.), izreče tudi okrajni sodnik sodbo o nepristojnosti. V območju stola sedmorice odd. B v Zagrebu so prevzela sodišča staro prakso, ki je

veljala v tem območju že pred letom 1930., da posluje okrajni sodnik v primeru, če vidi na ustni razpravi, da je za presojo stvari pristojno okrožno sodišče, po določbi § 378 kp.¹ Po tej določbi odstopi okrajni sodnik stvar z rešitvijo državnemu tožilcu.^{2,3} Za to prakso govore predvsem razlogi umestnosti. Nima namreč smisla, da izreče sodnik v summar-nem postopku pred okrajnim sodiščem nepristojnostno sodbo po § 276 kp. in čaka, da postane ta sodba pravno-močna ter nato šele odstopi stvar državnemu tožilstvu. Če se smatra državni tožilec za pristojnega (§ 45 kp.), je stvar itak praviloma rešena tudi za sodišče. Prej omenjena praksa se utemeljuje s tem, da je v določbi § 388 od. 4 kp. odrejeno, da se uporabljajo za sodbo in njeno vsebino tudi v okrajnosodnem postopku določbe, ki veljajo za postopek pred okrožnim sodiščem, kolikor ni za okrajnosodno po-stopanje odrejeno drugače. Glede odločanja o stvarni ne-pristojnosti pa je za postopek pred okrajnim sodiščem v določbi § 378 kp. drugače odrejen. Zato okrajni sodnik, če vidi, da ni stvarno pristojen, ne izreče nepristojnostne sodbe, marveč odstopi spis državnemu tožilstvu. Obžalovati je, da zakonodavec ni izrečno upošteval te sodne prakse v novem kazenskem postopniku.

Proti tej praksi se da de lege lata opravičeno prigo-varjati prvič to, da je uvrščen § 378 kp. v oni del okrajno-sodnega postopanja, ki govori o pripravi ustne razprave, o ustni razpravi sami pa govori § 387 kp., drugič pa to, da citira § 393 št. 2 kp. kršitve zakona po § 336 št. 4 do 10, torej tudi ono po § 336 št. 8, slednjič še to, da se praviloma⁴ konča vsaka glavna (ustna) razprava s sodbo (§§ 272, 373 od. 1, 388 od. 4 kp.).

¹ Nasprotno odločba vrh. sod. v Sarajevu z dne 13. maja 1933 (Ti-moškin str. 218) in Lohsing 1920, str. 490 op. 1 in str. 453.

² Če pa je zasebni tožilec predlagal kaznovanje, izreče okrajni sodnik svojo nepristojnost in obvesti o tem zasebnega tožilca (§ 378 od. 2 kp.). Glej „Sistematični pregled pritožb v sodnem kaz. postop-niku.“ Priloga Slov. Pravniku št. 9. in 10. iz l. 1933 str. 15.

³ Zoper odločbo okrožnega sodišča, ki odloča o pristojnosti, je do-pustna pritožba na apelac. sodišče, ker odloča okrožno sodišče v tem primeru o lastni pristojnosti (odločba stola sedmorice odd. B z dne 23. 4. 1930 Kre 135/30 — Pravosudje 1930 str. 450, Slov. Pravnik odločba šte. 201).

⁴ Če vidi sodišče, da je v stvari pristojno upravno oblastvo, ne izreče zavrnilne sodbe, marveč odstopi stvar z rešitvijo dotičnemu upravnemu oblastvu. To načelo je kodificirano za kasacijsko sodišče v § 357. od. 3, zadnjem stavku. V tem smislu je odločilo tudi avstr. kasacijsko sodišče v odločbah št. 2837, 2852; nasprotno Markovič II. izdaja str. 455.

Ker se izreka nepristojnostna sodba le tedaj, če je v stvari višje sodišče stvarno pristojno, je vsaka zavrnilna sodba obtožencu v kvar,⁵ ker pride zbog take sodbe v neugodnejši procesualni položaj.⁶ S tako sodbo se dejanje vsaj začasno tudi materialnopravno strožje kvalificira. S to strožjo kvalifikacijo pa utegnejo biti že takoj združene strožje procesualne posledice n. pr. obtoženec je bil obtožen prestopka usmrtilve iz malomarnosti (§ 177 kz.), pri glavni razpravi se pa vidi, da je dejanje storjeno naklepno po drugem odst. § 167 kz. Če torej sodnik poedinec obtožbo zavrne (§ 276 kp.), se mora v tem primeru uvesti obvezna preiskava (§ 97 od. 1 kp.) in ukreniti obvezni preiskovalni zapor (§ 119 od. 2 kp.). Določba § 339 od. 2 kp.,⁷ ki govori o izpustu iz preiskovalnega zapora, če se obtoženec oprosti ali obtožba zavrne, seveda za ta primer ne velja, če je priglašena revizija.

Nepristojnostno sodbo pobija obtoženec z revizijskim razlogom po §§ 336 št. 8, 392 št. 2 kp.,⁸ „če je sodišče protizakonito zavrnilo obtožbo, češ da ni stvarno pristojno“. To kršitev zakona mora revizijsko sodišče upoštevati po službeni dolžnosti (§§ 388 od. 4, 352 od. 2, 408 od. 2 kp.). Ta določba je le logična posledica načela, poudarjenega v kazenskem postopniku, da mora sodišče pristojnost v vsakem stadiju postopka upoštevati uradoma (§§ 1 od. 1, 25 kp.).

Pa tudi drugi razlogi, kakor smo jih malo prej navedli, govore za to, da ima obtoženec pravico pravnega leka zoper nepristojnostno sodbo po § 276 kp. Pristojnostni spori so mogoči že v pripravljalnem postopku, seveda v obratnem smislu. Če meni obdolženec, zoper katerega je uvedeno pripravljalno postopanje pri okrožnem sodišču, da je za stvar pristojno okrajno sodišče, zahteva rešitev senata (anal. §§ 101, 102 kp. §§ 14, od. 2, 16 p. r. k. s.).⁹ Če senat predlogu

⁵ V tem smislu tudi odločba avstr. kasac. sodišča z dne 17. 7. 1911 Kr 625/11 šte. 3856 ur. zb.

⁶ Ker je senatna sodba neizpodbojna, kolikor ni kršen zakon (§ 335 kp.).

⁷ Ta določba kljub nejasni stilizaciji ne velja le za primer § 277 kp, marveč tudi za primer § 276 kp. Če je preiskovalni zapor obvezen ali če je podana nevarnost, da bo obtoženec pobegnil, se le-ta ne izpusti iz zapora, če je priglašena revizija.

⁸ Po nemškem kaz. postopniku (§ 270) izreče sodišče svojo nepristojnost z rešitvijo. Obtoženec te rešitve ne more pobijati s pravnim lekom (Loewe 1929, § 270—15 a), str. 695).

Po avstr. k. p. r. so smeje stranke pobijati nepristojnostno sodbo (§ 261) z ničnostno pritožbo po § 281 št. 6. (Mayer 1884 str. 401).

⁹ Seveda ne pri poizvedbah državnega tožilca.

ne ugoti, ima obdolženec pritožbo na apelacijsko sodišče. Prav tako ima obtoženec pravico ugovora zoper obtožnico (§ 207 kp.), če meni, da je za razsodjo pristojno okrajno sodišče. Če sme torej obtoženec pobijati pristojnost v pripravljalnem ali v ugovornem postopku, zakaj ne bi smel pobijati nepristojnostno sodbo?

Obtoženec je upravičen vložiti revizijo (priziv) tudi zoper zavrnilno sodbo, izrečeno po § 277 kp., t. j. če sodišče zavrne obtožbo, češ da je v stvari pristojno vojaško sodišče. Tudi s tako sodbo pride obtoženec v neugodnejši pravni položaj. Vojaske kazenski zakon je strožji od občega kz. Tako določa vojaški kazenski zakon v določbi § 3 št. 2, 3 in 4, da se za vojaške osebe ne uporabljajo določbe o pogojni sodbi, o odobritvi predloga, zasebni tožbi in deloma tudi o rehabilitaciji; kaznivo dejanje se kaznuje (§ 11 v. kz.), bodisi da je storjeno naklepno ali iz malomarnosti, razen če narava kaznivega dejanja izključuje malomarnost; poskus se kaznuje pri vseh naklepnih kaznivih dejanjih, deloma se generalno (!) kaznuje tudi pripravljalno dejanje; odstop od poskusa velja le za okolnost, zbog katere se kazen omili po svobodni oceni, v posebno lahkih primerih pa se sme storilec v takem primeru oprostiti kazni (§ 12 v. kz.); določbe §§ 26—29 kz. o sankcijah za mlajše maloletnike se ne uporabljajo zoper vojaške mlajše maloletnike (§ 18 od. 2 v. kz.). S tem smo navedli le nekatere določbe, iz katerih se vidi, da je vojaški kazenski zakonik v osnovnih določbah strožji od občega kazenskega zakona. Obtoženec sme torej pobijati tudi nepristojnostno sodbo, izrečeno po § 277 kp., ker je s tako sodbo prizadet v svojo škodo (§ 324 od 1 st. 1 in od. 2 kp.).

Izločitvena tožba (§ 36 ip.) izvenknjižnega pridobitelja nepremičnine.

Dr. Josip Globevnik ml.

Povod za kratko razmotrivanje tega v praksi nemalo važnega, pa tudi v teoriji zanimivega vprašanja je dala nova, pregnantno obrazložena sodba¹ našega kasacijskega sodišča. Ta odločba je, zdi se, praktično povsem utrdila načelo, po katerem se princip zaupanja v javno zemljiško

¹ Rv 200/38 z dne 12. aprila 1938.

knjigo štiti dosledno le v pravno - poslovnem prometu, na drugi strani pa priznava tituliranemu izvenknjižnemu pridobitelju in posestniku nepremičnine taka pravica, ki brani izvršbo. S tem je tudi dokončno izvršen obračun s svoječasnno trdno zasidranim judikatom dunajskega vrhovnega sodišča št. 186 iz l. 1908,² ki je še potem, ko je zavzelo prav isto sodišče nasprotno stališče, zapeljal marsikatero spodnjo instanco. Tako nihanje v praksi, ki vkljub nasprotnim že objavljenim odločbam našega kasacijskega sodišča na nižjih stopnjah pri nas še vedno obstoji in se po istih nasprotno mnenje včasih še vedno z vso resnostjo vzdržuje, bo cit. odločba verjetno prekinila. Za področje naše pravne prakse bo obenem zavrnjeno strogo formalno, teoretično nepopolno in nesigurno stališče, ki ga brani tudi precejšen del avstrijske civilne literature.

V primeru, ki je izzval imenovano odločbo, je bil problem v naslednjem: A je odprodal od svojega zemljišča B-ju s kupno pogodbo iz l. 1929. dve k temu zemljišču pripisani parceli. B, ki je takoj nastopil fizično posest in užitek teh dveh parcel, ni izposloval odpisa in zemljiškoknjižnega prenosa lastninske pravice na svoje ime. V. l. 1935. je A iskal kredita in upnik C, ki je vpogledal zemljiško knjigo ter smatral glede na to A-ja za kreditno sposobnega, je denar dal, ni se pa za svojo terjatev zastavnopravno zavaroval na zemljišču. Ker A dolga ni pravočasno poravnal, je C svojo terjatev iztožil in nato na podlagi sodbe l. 1937. izposloval prisilno osnovo, zastavne pravice in uvedbo dražbenega postopka na A-jevi nepremičnini, pri kateri sta omenjeni dve parceli bili še vedno vpisani. B je, ker C ni hotel glede teh dveh parcel odstopiti od izvršbe, vložil proti C-ju izločitveno tožbo. Prvi sodnik je tožbeni zahtevek zavrnil, druga stopnja mu je ugodila, kasacijsko sodišče pa je slednjo sodbo vzdržalo.

Gori omenjeni dunajski judikat,^{2a} ki je dal pravec nadaljnji praksi, je zavrgel tedanje naziranje prve in druge stopnje in zavrnil izločitveni zahtevek z utemeljitvijo, da je po § 431 odz. možno pridobiti lastnino na nepremičnini le z vpisom v zemljiški knjigi. Dosledno temu da velja le tabularni lastnik za pravega lastnika nepremičnine, medtem ko gre kupcu, ki je nastopil — četudi takoj — posest in užitek nepremičnine, le goli obligatorni zahtevek nasproti prodajalcu — zavezancu sc. zahtevek na dovolitev

² Gl. U. NF. 4359.

^{2a} Ki ga pa letos izišli izdaji izvršilnega postopnika v prireditvi Žilica-Šanteka in Meichsnerja ne navajata.

zemljiškoknjižnega vpisa na njegovo (pridobiteljevo) ime. Taka pravica kupca — izločitvenega tožilca pa da ne od-
vzema niti prodajalcu — zavezancu možnosti, razpolagati s
to nepremičnino, torej ne onemogoča pravno veljavne od-
svojitve in obremenitve po vpisanem lastniku, ne glede na
prej izvršeno prodajo in izročitev zemljišča tretjemu (§ 440
odz.), niti ne brani izvršbe zoper zavezanca. Dokler ni pri-
dobitveni posel vpisan v javno knjigo, predstavlja taka
kupna pogodba samo pravni naslov za pridobitev lastnine.

Trdno brani to naziranje tudi Ehrenzweig,³ češ da iz-
venknjižni pridobitelj nepremičnine ni lastnik, ki nasproti
tretjim svojega zahtevka tudi z zaznambo ne more zavarova-
vati. Nasprotno ni tretji, ki je pridobil kasneje knjižno
pravico, proti izvenknjižnemu pridobitelju samo tedaj za-
ščiten, kadar se more okoristiti z dobro vero v zemljiško
knjigo, ampak tudi takrat, kadar ve za izvenknjižni prenos,
kakor tudi za primer izvršilne pridobitve. Le prigovor zvi-
jačnosti ima v svoj prid. Vendar poudarja Ehrenzweig
izrečno, ko razlaga vsebino in učinke publicitetnega načela,⁴
da se zaupanje v javno zemljiško knjigo pri pridobitvi
pravice z izvršbo ne štiti. Vkljub povedanemu pa mora pri-
znati⁵ izvenknjižnemu pridobitelju poleg njegovega oseb-
nega zahtevka tudi publiciansko posestno pravico, ki je na-
sproti odsvojitelju, četudi ne nasproti njegovim upnikom
in singularnim naslednikom, glede na § 372 odz. s pravnim
naslovom zaščiten.

Neumann meni,⁶ da ne ovira izvršbe samo prava, ampak
tudi presumptivna lastnina (§ 372 odz.) tretjega. Dodaja pa,
da je mesta uspešni izločitveni tožbi le tedaj, če je predmet
nepremičnina, ki ni vpisana v javno knjigo. Izjemoma je
dopustna izločitvena tožba glede v javno knjigo vpisane ne-
premičnine, ako gre za izvenknjižno pridobitev lastnine s
priposestvovanjem, ali če se pravica zahtevajočega upnika,
ki je podlaga izvršilnemu naslovu, izpodbija po izpodbi-
jalnem ali stečajnem zakonu.

Goršič⁷ se sicer izrečno ne izjavlja in v razlagi o pra-
vicah, ki so predmet izločitvenega zahtevka, zadevno ne
zavzema nikakega stališča. Verjetno se pa priključuje tudi
on mnenju, da izvenknjižni pridobitelj z izločitveno tožbo
ne more uspešno uveljavljati svojo pravico. To zato, ker

³ System, izd. I. 1923, I. 2. str. 263.

⁴ System I. 2. str. 120.

⁵ System I. 2. str. 264.

⁶ Kommentar zur Exekutionsordnung, izd. I. 1928, I. str. 182.

⁷ Tumač zak. o izvršenju i obezbedjenju, izd. I. 1930, str. 149.

citira pod rubriko „Judikatura“ le imenovani avstrijski judikat, čeprav so bile, ko je izdal knjige, že objavljene tudi nasprotno odločbe.

Vsa ta mnenja z argumentacijo onega avstrijskega judikata vred, kolikor odrekajo izločevalno pravico izvenknjižnemu pridobitelju nepremičnine, kateremu je ista pred dovoljeno izvršbo bila tudi predana v posest, moramo pri točnem razumevanju publicitetnega načela kot nesprejemljiva zavrtni. Ni namreč prezreti dejstva, da obstoji glede na omenjeni princip temeljna teoretična in praktična razlika med pridobitvijo pravice, ki je predmet zemljiškoknjižnega vpisa, po tretjem s pravnim poslom in pa tako pridobitvijo z izvršbo. Zato ne velja, odpraviti problem s splošno ugotovitvijo, da je v vsakem primeru za tretjega, ki vpogleda zemljiško knjigo, le tabularni lastnik pravi lastnik nepremičnine, medtem ko ima izvenknjižni pridobitelj nasproti slednjemu le obligatorni zahtevek, ki ne more braniti niti knjižnemu lastniku pravno veljavno razpolaganje z nepremičnino, niti ne njegovemu zahtevajočemu upniku, voditi izvršbo na to zemljišče.

Osnovna svrha zemljiške knjige je materialnopravna. Služi namreč v poslovnem prometu kot izkazilo o razpolagalni pravici tistega, ki razpolaga s predmetom zemljiškoknjižnega vpisa, ni pa knjiga za pojasnila o imovini in kreditni sposobnosti onega, s katerim se hoče skleniti pravni posel. Za dotičnega, ki na podlagi pravnega posla pridobi tako vknjiženo pravico od zemljiškoknjižnega upravičenca, velja vsebina, kot izhaja iz javne knjige, za pravilno.⁸

V materialnopravnem smislu je razumeti pod publicitetnim načelom javno verjetnost (Glaubhaftigkeit) vsebine zemljiške knjige. Ako hoče javna knjiga izpolniti svoj cilj, da ustvari zemljiškoknjižnemu prometu trdno podlago, je treba, da se tisti, ki v zaupanju na pravilnost in popolnost njene vsebine podvzema pravna dejanja, tudi sme na to stanje zanesti. Glede na to obstoji fikcija v korist slednjega, da zemljiškoknjižno stanje ustreza materialnopravnemu.⁹

Vknjižbeni princip, ki je izražen v zakonu v določbah §§ 431, 440 in 444 odz., je ozko povezan z načelom zaupanja v zemljiško knjigo. Dobro vero knjižnega pridobitelja štiti obči državljanski zakonik dosledno. Toda pri tem se ne sme prezreti, da so vse določbe odz. usmerjene edino-le

⁸ Rv V 2049/08 od 13. 1. 1909, zbirka judikatov št. 188. Gl. U. NF. št. 4499.

⁹ Klang, Kommentar I. 2. str. 192.

na pravnoposlovni promet.¹⁰ Dobra vera v zemljiško knjigo prihaja v poštev pri vsaki vrsti pravnoposlovne pridobitve, najsi bo ta odplatna ali brezplačna, ker zakon za kakšno zadevno razlikovanje ne daje nikake opore.

Kaj iz tega izhaja? Tisti, ki je po pravnem poslu prišel do pravnega naslova za vknjižbo pravice, ki je predmet zemljiškoknjižnega vpisa, tedaj pridobil tak naslov z aktom volje zemljiškoknjižnega upravičenca, je ščiten z dobro vero, z zaupanjem v zemljiško knjigo, ko to pravico pridobi. Zanj velja iz javne knjige razvidna vsebina kot pravilna. Nasproti njemu je glede na publicitetni princip vpisani upravičenec formalno in materialno vzposobljen z nepremičnino razpolagati, torej tudi nanj kot tretjega, ki je zemljiško knjigo vpogledal, legitimiran pravno učinkovito prenesti ali v njegovo korist obremeniti to pravico, pa najsi bi dejansko stanje zemljiškoknjižnemu popolnoma ali deloma ne ustrezalo več. Zato tudi ne bo izvenknjižni pridobitelj nepremičnine mogel z izločitveno tožbo uspeti proti zahtevajočemu upniku odsvojitelja, kateri je, zanašajoč se na vsebino zemljiške knjige, pridobil pogodbeno zastavno pravico, čeprav je za tretjega pravni naslov (n. pr. kupna pogodba) nastal prej in mu je bilo zemljišče tudi že izročeno v fizično posest. Ta tretji bo moral dopustiti, da odsvojiteljev zahtevajoči upnik, ki realizira pogodbeno pridobljeno zastavno pravico, išče kritja za svojo terjatev tudi v onih nepremičninah zavezanca, ki so samo še formalno njegove, dejansko pa so že davno temu izvenknjižnemu pridobitelju odsvojene in izročene.

Kot že gori omenjeno, je publicitetno načelo dosledno svoji svrhi našlo izraza v občem državljskem zakoniku, čigar določbe se nanašajo le na pravnoposlovni promet. To načelo, ki ščiti transakcije v poslovnem prometu z nepremičninami, na katerih se morejo pridobiti stvarne pravice pravnoveljavno le z zemljiškoknjižnim vpisom, je praktično nujna dopolnitev nauka o naslovu in načinu, dosledno izvedenega v področju avstrijskega prava. Prav iz tega razloga, da se z dobro vero v zemljiško knjigo ščiti le redni poslovni promet, kar izhaja iz okolinosti, da je zadevni sedes materiae (vknjižbeni princip — publicitetno načelo) v odz., je za avstrijsko pravo dopusten in edino mogoč zaključek, da ščiti zaupanje v zemljiško knjigo le pridobitelja zemljiškoknjižne pravice v pravnoposlovnem prometu.

Ali more dosledno temu biti ščiten z dobro vero v javno knjigo tudi oni, ki je pridobil pravico na nepremičnini z

¹⁰ Rv 200/38 z dne 12. aprila 1938.

izvršbo? Nikakor ne. Njegova n. pr. prisilno osnovana zastavna pravica je nastala z dovolitvijo izvršbe na temelju sodne odločbe. Pridobljena je samo po javnopravnem aktu sodišča, ki v svojstvu javnega oblastva na predlog zahtevajočega upnika kot stranke ostvarja njegov, če tudi privatnopravni zahtevek. Zahtevajoči upnik, ki v izvršbi prisilno pridobi pravico na nepremičnino, ne črpa te svoje pravice iz pravnoposlovne dispozicije vknjiženega upravičenca, kjer je sodni akt (dovolitev vknjižbe) le formalna kavneta in za vpis potrebna dopolnitev samega pravnega posla. Zahtevajočemu upniku je volja zemljiškoknjižnega upravičenca stranskega pomena. Ta volja je v izvršbi že pojmovno irelevantna, medtem ko je v pravnoposlovnem prometu nasprotno zopet pojmovno bistvene važnosti. V tem je temeljna razlika med enim in drugim načinom pridobitve zemljiškoknjižne pravice, kar ima odločilno posledico tudi na publicitetno načelo. Dobra vera v zemljiško knjigo pri izvršilnem načinu pridobitve zemljiškoknjižne pravice zahtevajočemu upniku ne more koristiti. Kdor išče kritja iz nepremičnine v izvršbi, ne dela v zaupanju v javno zemljiško knjigo.¹¹ Zato publicitetno načelo in zadevne določbe odz., ki so usmerjene le na pravnoposlovni promet, ne morejo najti v izvršbi nikake uporabe.

Ne samo, da ni razloga, da bi se načelo zaupanja v javno zemljiško knjigo, katero se nanaša le na pravnoposlovni promet, razširjalo tudi na pridobitve zemljiškoknjižnih pravic z izvršbo,¹² ampak sta to raz vidik publicitetnega principa dve samostojni, med seboj bistveno različni pravni področji, kjer je uporaba tega načela možna samo v enem, t. j. v onem, za katero je to načelo po svoji svrhi namenjeno. To toliko bolj, ker se z imenovanim načelom ne daje zemljiški knjigi značaj poizvedovalnega biroja o imovinskih razmerah vpisanega upravičenca. Tudi v pravno poslovnem prometu se ne ščiti dobra vera v kreditno sposobnost nasprotnega pogodnika, ampak le dobra vera v njegovo razpolagalno upravičenost. Saj izkazuje zemljiška knjiga zgolj poslednjo, ne pa prve. V dobri veri v razpolagalno upravičenost knjižnega lastnika pa zahtevajoči upnik ni prevaran, ker zastavne pravice ni pridobil po razpolaganju knjižnega lastnika.¹³ Njegov prigovor, da ga ščiti dobra vera v formalno zemljiškoknjižno stanje, bo torej padel, izvenknjižni pridobitelj nepremičnine pa bo, ako ima nje-

¹¹ Klang, Kommentar I. 2. str. 194.

¹² Že cit. judikat št. 188.

¹³ Rv 200/38 z dne 12. aprila 1938.

gova pravica kvalifikacije, ki jih zahteva § 36 ip., z izločitveno tožbo uspešno prodrli.

S tem je na eni strani odvzeto cit. dunajskemu judikatu (št. 186) in tej odločbi sledečim mnenjem njihovo najnevarnejše orožje, na drugi strani pa že nakazano pozitivno, strogo na določbe izvršilnega postopka (§ 36 ip.) omejeno vprašanje, katera pravica izvenknjižnega pridobitelja povzroča nedopustnost izvršbe.

Izvenknjižni pridobitelj nepremičnine, ki je v svoj prid izdejstvoval samo pravni naslov (n. pr. kupno, darilno pogodbo), ne da bi mu bilo izročeno zemljišče v dejansko posest, nima še nobene pravice do stvari (ius in re v smislu § 36 ip.), ampak zgolj obligatorni zahtevek nasproti odsvojitelju — zavezancu na dovolitev vknjižbe lastninske pravice na svoje ime in izročitev posesti nepremičnine. Tak zahtevek, ki je strogo osebne narave, se nepremičnine same kot predmeta izvršbe neposredno niti ne dotika in je izčrpan z dajatveno obvezno dolžnostjo zavezanca nasproti sopogodniku. Nepremičnina je ostala v neomejeni zavezančevi lasti. Ker tedaj tretji do predmeta izvršbe še ni dobil nikake pravice, je mogel še manj pridobiti pravico, ki bi zaradi nje izvršba bila nedopustna.

Drugačen je pravni položaj, če nima tak izvenknjižni pridobitelj nepremičnine za sebe samo pravnega naslova, ampak mu je bilo zemljišče tudi že izročeno v dejansko posest in užitek, dasiravno se formalni prenos v zemljiški knjigi ni izvršil.

Predvsem bomo zavrnilo skrajno stališče, ki ga je svoj čas zavzelo dunajsko vrhovno sodišče,¹⁴ da bi taka izvenknjižna pridobitelju prodana nepremičnina bila „njemu izročena v last“. To naziranje je zavržno, ker je v očitnem nasprotju s teorijo o naslovu in načinu, ki je tako dosledno izpeljana v odz. Lastnina nepremičnine se pridobi po našem zakonu z vpisom v javne knjige (§ 431 odz.), zatorej ne more taka nepremičnina, ki ostane še vedno vpisana na odsvojiteljevo ime, biti pridobitelju izročena v last, dasiravno je ta nastopil dejansko posest in užitek zemljišča. Drugače je seveda pri premičninah, kjer je način za pridobitev lastninske pravice telesna izročitev (§ 426 odz.) odn. izročitev z znamenji ali izjavo (§§ 427, 428 odz.). Upravičeno čita Ehrenzweig¹⁵ z začudenjem obrazložitev omenjene odločbe.

¹⁴ Gl. U. NF. 6028.

¹⁵ System I. 2., str. 264, N. 28.

Na nasprotni strani pa zopet ne drži, da bi takšen naslovni izvenknjižni pridobitelj posesti nepremičnine imel samo obligatorni zahtevek do zavezanca — odsvojitelja in nobene neposredne pravice do nepremičnine. Zanimivo je, da to nekritično naziranje zavračajo celo oni, ki v zvezi s tem vprašanjem odločno branijo veljavnost publicitetnega načela v izvršbi.¹⁶ Skoraj na prvi pogled je jasno, da mora biti neka bistvena razlika med izvenknjižnim pridobiteljem z golim pravnim naslovom in onim, kateremu je z odsvojiteljevo voljo nepremičnina tudi že izročena v posest in užitek, zlasti ob upoštevanju okolnosti, da se načeloma vsak pravno povzročni status quo štiti.

Naše kasacijsko sodišče, ki po soglasnih odločbah¹⁷ vsaj že od l. 1930. dalje sodi protivno avstrijskemu judikatu, stoji dosledno na povsem pravilnem stališču, da gre takemu izvenknjižnemu pridobitelju, kateremu je nepremičnina tudi izročena, publicianska lastnina. Ta nazor, z nadaljnjim izvajanjem, da takšna presumptivna lastnina brani izvršbo na nepremičnini, je v določni obliki prišel zlasti do izraza v sodbi, ki je dala pobudo za predmetno razglabljanje. „Tožnik torej ni imel samo pridobitvenega naslova, ampak je bil publicianski lastnik, je imel v tem okviru pravico na stvari sami (torej ne zgolj obligatorni zahtevek), in je bil v tej pravici tudi zaščiten napram knjižnemu lastniku.“¹⁸

Z lastnino, ki je in thesi neomejena in izključna pravica, razpolagati s stvarjo, je po njeni prirodi združena stvarno-pravna zaščita (vindikacija, negatoria) nasproti vsakomur. Lastninska pravica tabularnega lastnika pa je nasproti izvenknjižnemu pridobitelju zemljišča, ki je v njegovi posesti in užitku, brez učinka, ker njegovo rei vindicatio zavrača prigovor rei venditae ac traditae izvenknjižnega pridobitelja. Tudi posestne pravice nima več tabularni lastnik, odrečene so mu vse posestne tožbe (§ 339 odz.), manjka mu pravica samoobrambe (§ 344 odz.). V posestnih sporih ima dejanski posestnik vedno nadmoč. Izvenknjižnemu pridobitelju izročena nepremičnina spada v njegovo zapuščino in ne v zapuščino zemljiškoknjižnega lastnika. Skratka presumptivni lastnik, ki izvršuje vsebino lastninske pravice, je izvenknjižni pridobitelj. Nasproti vsakomur, ki nima nobenega ali le slabši naslov, da celo proti tabular-

¹⁶ N. pr. Ehrenzweig: System I. a. str. 264.

¹⁷ Vragović-Milanović 1935, št. 194, Slovenski Pravnik, Civ. odločbe št. 291, Rv 200/38 z dne 12. aprila 1938.

¹⁸ Rv 200/38 z dne 12. aprila 1938.

nemu lastniku more svojo presumptivno lastnino ostvarjati s publiciansko tožbo, ki ima glede na svoje učinkovanje nasproti lastniku in tretjim osebam že skoraj strogo stvarno-pravno naravo.

Pri analiziranju vsebine te domnevane lastninske pravice izvenknjižnega pridobitelja in posestnika nepremičnine se pokaže, da obstoji in kolikšna je važna pravna razlika med njim in onim, ki ima za sebe le pravni naslov za pridobitev lastnine. Medtem ko je drugi le obligatorni upnik tabularnega lastnika, je prvi pravno domnevani lastnik nepremičnine, ki ostvarja svoje pravo na stvari nasproti formalnemu lastniku in vsakemu slabšemu posestniku, dasiravno ta njegova tožba ni stroga rei vindicatio, ampak le tožba iz domnevane lastnine. Pri takem položaju stvari bo pač nemogoče, odreči izvenknjižnemu pridobitelju in posestniku nepremičnine, ki je iz formalnih razlogov pritegnjena v izvršbo zoper zavezanca-odsvojitelja, tako „pravico do predmeta, ki zaradi nje izvršba ni dopustna“ (§ 36 ip.). On ni le osebni upravičenec nasproti zavezancu, ampak je domnevani lastnik te nepremičnine; vse ono, kar velja glede na § 36 ip. o lastnini izločitvenega tožitelja, velja tudi o pravno presumirani lastnini publicianskega posestnika.¹⁹

Na krivo pot nas ne sme zapeljati zakonita določba § 440 odz., po katerem je vkljub odsvojitvi in dejanski izročitvi nepremičnine izvenknjižnemu pridobitelju tabularni lastnik še vedno upravičen s takim zemljiščem pravnoveljavno razpolagati. Ta njegova razpolagalna sposobnost je samo emanacija in posledica publicitetnega načela javne knjige, ker pravnoposlovni promet z nepremičninami zahteva zaščite v tem pravcu; da mora biti iz javne knjige za pogodnika razvidno, kdo je formalno in pravno učinkovito upravičen, razpolagati s predmetom zemljiškoknjižnega vpisa. Izvenknjižni pridobitelj nepremičnine, ki je nastopil njeno posest in užitek, bo sicer moral res odstopiti nepremičnino tretjemu, kateremu jo je tabularni lastnik prav tako odsvojil, če bo slednji prvi prosil za vknjižbo. Toda v medsebojnem razmerju z odsvojiteljem ima izvenknjižni pridobitelj in posestnik položaj, ki se močno približuje onemu pravega lastnika. Razlikuje se v tem, da mu je odvzeta možnost zemljiškoknjižnega razpolaganja s to nepremičnino, in pa v tem, da more biti njegov položaj izpodkopan s knjižnim razpolaganjem tabularnega lastnika zaradi učinkovanja načela zaupanja v javno zemljiško knjigo.²⁰

¹⁹ Neumann, Kommentar I. str. 182.

²⁰ Klang, Kommentar I. 2. str. 203.

Kratko zaključno reasimiranje navedenih misli bi torej bilo:

Goli titularni izvenknjižni pridobitelj zemljišča ne more v izvršilnem postopku te nepremičnine uspešno izločevati, čeprav publicitetno načelo v korist zahtevajočemu upniku, ki je pridobil svojo pravico šele z izvršbo, v izvršbi ne velja. Izvenknjižni pridobitelj pa, ki ima za sebe pravni naslov za prenos lastninske pravice, in kateremu je nepremičnina tudi izročena v dejansko posest in užitek prej, kot je zahtevajoči upnik zavezanca-odsvojitelja segel z izvršbo na to nepremičnino, bo z izločitveno tožbo uspel. On ima pravico na nepremičnini, na katero se sega z izvršbo, in sicer presumirano lastnino. Ta njegova publicianska lastnina kot pravica na stvari sami pa povzroča nedopustnost izvršbe, ki sega na stvar, katera dejansko ni več zavezančeva imovina.

OBZORNIK.

Deveti kongres mednarodne unije odvetnikov.

Dr. Fran Skabernè.

Od 8. do 11. septembra 1938. se je v Budimpešti vršil deveti kongres mednarodne unije odvetnikov. Udeležili so se ga člani uprave in delegati 15 držav: Belgije, Bolgarije, Kine, Zedinjenih severoameriških držav, Francije, Holandije, Madžarske, Libanonske republike, Luksemburga, Poljske, Rumunije, Švedske, Švice, Čehoslovaške in Jugoslavije.

Nemci so prijaviili dva „opazovalca“, ki jih pa nismo videli. Letos ni bilo več Avstrijcev, ki so bili večinoma Židje, toda zelo agilni delavci.

Jugoslavijo so zastopali: dr. Ivo Politeo, predsednik zagrebške odvetniške zbornice in letošnji predsednik „Saveza jugoslavenskih advokatskih komora“, Vlada Simić in Milan Ž. Živadinović, predsednik odnosno podpredsednik beograjske odvetniške zbornice, Žarko Jakšić iz Petrovgrada in dr. Fran Skabernè iz Ljubljane.

Razpravljalo se je samo na plenarnih sejah in sicer o sledečih referatih:

I. O sodnih taksah (Louis Sarran iz Pariza).

Referent je delegacijam razposlal vprašalno polo o tem, kakšne takse se pobirajo glede posameznih pravnih dejanj, sodnih odločb in listin, kako se pobirajo takse, ali samo od stranke, ki je pravdo izgubila, ali solidarno od vseh strank; kako so povprečno visoke v posameznih državah; kakšna sredstva naj se uporabijo, da se takse znižajo, kjer so previsoke?

O Jugoslaviji je omenjal kot posebnost, da se pobira razpravnina po tem, kako dolgo traja razprava. Izračunal je, da takse v pravnih pri nas znašajo 42 do 45% od vrednosti spornega predmeta. V Franciji segajo do 5%.

Sprejeta je bila naslednja resolucija:

1) s prekomernimi sodnimi taksami se ne sme ovirati iskanje pravice pri sodiščih;

2) na začetku pravde naj se ne pobira nobena taksa ali naj se k večjemu plača minimalen znesek;

3) zmagujoča stranka naj v nobenem primeru ne bo dolžna plačati namesto stranke, ki je propadla v pravdi;

4) nikakor naj se ne pobere od zmagujoče stranke iz naslova taks več kakor je sama mogla izterjati od nasprotne stranke.

II. Siromaška pravica (Fernand Loesch iz Luksemburga).

Referent je prikazal, kako je urejena v posameznih državah siromaška pravica. Po živahni debati so bile sprejete naslednje smernice:

1) Unija priporoča, naj odvetniki to ustanovo vzdržujejo. Želi, naj se v deželah, kjer je še ni, v najkrajšem času uvede v najožjem sodelovanju z odvetniškimi zbornicami;

2) Pri podelitvi siromaške pravice naj sodelujejo odvetniške zbornice;

(To se tiče zlasti takih dežel, v katerih siromaško pravico priznavajo posebne, pri posameznih sodiščih obstoječe komisije);

3) V načelu odvetnik, ki je postavljen za zastopnika siromašnih, ne sme zahtevati nagrado za svoje delo. V izjemnih primerih, ki jih ocenijo predsedniki ali upravni odbori odvetniških zbornic, pa lahko dobi nagrado.

Kjer so določene odvetniške tarife, bi zakonodaja morala skrbeti za to, da se določijo neke določene nagrade za odvetniško delo ob zastopanju siromašnih strank.

4) Kadar odvetniku nastanejo posebna plačila ali izdatki, naj mu to povrne država ali pa siromašna stranka, zlasti kadar se njeno imovinsko stanje popravi.

5) Kljub brezplačnosti zastopanja mora odvetnik stvari siromašne stranke posvetiti isto marljivost in gorečnost kakor

svojim plačanim stvarjem. Uprave odvetniških zbornic naj to nadzorujejo.

6) Da se siromaška pravica ne bi zlorabila, naj zakonodaje določajo, da je treba imovinsko stanje prosilca za siromaško pravico natančno ugotoviti in po tem odločiti, ali naj se dovoli popolna ali delna oprostitvev sodnih stroškov.

Unija priporoča vsem državam, naj pristopijo Haaški konvenciji z dne 17. julija 1905. ali naj se pa z bilateralnimi konvencijami obvežejo, da bodo medsebojno dajale siromaško pravico pripadniku druge države.

III. Vloga odvetnika pri izvajanju dokaza po pričah (Gunar Bomgren iz Stockholma).

Referent ugotavlja, da sta v civilnih postopnikih spoznavna dva sistema glede zaslišavanja prič: anglosaksonski in kontinentalni. Po prvem izprašujejo priče samo odvetniki, in sicer najprej vsak odvetnik priče, ki jih je predlagala njegova stranka. — „examination in chief“. Potem izprašuje vsak odvetnik priče nasprotna stranke — „cross examination“. Dovoljeno je tudi pismeno izpraševanje tako, da priča odgovori na pismeno stavljena vprašanja, ki jih odobri sodišče. Ta način velja v Angliji, na Danskem, Norveškem in Švedskem, torej v severno-evropskih državah.

Po sedanjem kontinentalnem sistemu, ki je preostanek pismenega postopka, izprašuje priče sodnik. Tu je razlikovati dva načina: v nekaterih državah naj priča vezano pove vse, kar ve (déclaration spontanée), v drugih pa odgovarja na sodnikova posamezna vprašanja (tako je predpisano tudi v § 436 jugoslovanskega cpp., vendar pa pri nas v praksi sodniki večinoma priče pozivljajo, naj povedo, kar vedo o okoliščinah, glede katerih so predlagane za priče). V obeh primerih stavljajo stranke in odvetniki vprašanja na priče ali pa sodniku ali pa z njegovo dovolitvijo v obraz priče (tako tudi po § 385 našega cpp.).

Referent je predlagal, naj se kongres izreče za to, da smejo odvetniki opraviti izpraševanje prič brez intervencije sodnikov, ki naj izpraševanje samo nadzirajo in odredijo izpopolnitev dokaza po daljnjem izpraševanju, ako se to morebiti pokaže kot potrebno.

Naš dr. Politeo se je temu uprl, češ da mora sodnik voditi izpraševanje prič, ter je izrekel mnenje, da gre tu za dva popolnoma nasprotna pravna nazora in sistema, pa se ne more zahtevati od pristašev enega sistema, naj na temelju kratke diskusije sprejmejo povsem nasprotni drugi sistem. To mnenje je podpiral tudi L. Sarran ter je bila resolucija zavrnjena s pripombo, da se pobude referata vzamejo na znanje.

IV. Garancija in imuniteta odvetniškega poklica; poklicna tajna onkraj državnih mej. (Roman pl. Komarnicki iz Budimpešte).

Zanimivo je rešil drugi del svojega referata. Polemiziral je zlasti z razpravo „Das Berufsgeheimnis und sein strafrechtlicher Schutz“ (spisal Dr. Fritz Sauter, Breslau, 1910), ter se izjavil za to, da odvetnika veže poklicna tajna odnosno, da se on sme nanjo sklicevati ter odkloniti izpovedbo tudi v inozemstvu, ako gre za zadevo, ki se je vršila ali razpravljala v tuzemstvu.

Kadar pa odvetnik zastopa stranko v inozemstvu, ne kot odvetnik, — saj tega poklica v inozemstvu sploh ne sme izvrševati, — marveč samo kot pooblaščenec, zlasti pri sklepanju pravnih poslov, pa ne more uveljavljati poklicne tajne.

Glede tega bo referent svoje poročilo še izpopolnil ter nadaljeval na prihodnjem kongresu.

V. Imovina tujcev v vojskujočih državah (S. Czigler iz Budimpešte).

Ta referat je bil že v znamenju politične krize v Srednji Evropi, ki je hudo pritiskala na razpoloženje kongresistov in na delo. Iz Čehoslovaške je prišlo 10 članov in je ta delegacija uživala splošne simpatije.

Referent je zastopal mnenje, da se v vojskujočih državah spoštuje imovina sovražnih tujcev. Država naj na podstavi svojih zakonov izkorišča produkcijske možnosti imovine inozemcev, sicer naj se pa za tako imovino imenuje upravnik, ki naj bo odvetnik. Imenuje naj ga inozemec sam, vlada vojskujoče države, v kateri živi in ima tujec svojo imovino, naj pa ima pravice veta proti osebi odvetnika. Imovina tujca naj se upravlja v skladu z zakoni vojskujoče države, toda z upoštevanjem inozemčevih interesov.

Ta referat je izzval živahno debato. Libanonec Dargham in Amerikanec Shears sta referentovo mnenje pobijala ter razlagala, da imovinska uprava ne spada v naravno področje odvetnikov. Vmešal se je tudi Kitajec Tchen Yaotong, odvetnik in profesor na vseučilišču v Nankingu, ki je to in druge prilike uporabil za silno temperamentne napade na Japonsko in njeno postopanje v sedanji vojski na skrajnem vzhodu Azije. Govoril je gladko francoščino, samo s čudno izgovorjavo.

Kongres je predlog referentov odklonil.

VI. Med „obvestili“ je podal častni predsednik in ustanovitelj Unije, Jean Appleton, veliki mojster govora in peresa, poročilo o „Ustavni organizaciji Madžarske in o značilnih potezih njene zakonodaje“. Referat je bil dovršen po obliki in vsebini, neprijetno smo pa občutili tudi ob tej priliki, da Francozi preveč laskajo tisti državi, v kateri se vrši vsakočasn kongres, ali dele-

gatom države, za katero imajo kak poseben interes. Še dalj je šel sicer tako simpatični in zaslužni generalni tajnik Unije, Louis Sarran iz Pariza. Govoril je o „provinciah“, ki so jih Madžari izgubili vsled svetovne vojne, in ni pomislil, da s tem zadene ob občutljivost Čehoslovakov, Rumunov in Jugoslovanov.

Xavier Janne, iz Verviersa v Belgiji, ki je tudi docent na vseučilišču, si je pod naslovom „Unifikacije zakonov o menicah in čekih“ dovolil nekako lekcijo o osnovnih pojmi meničnega in čekovnega prava. S tem nam je pokazal, kakšno naj bo vzorno predavanje na vseučilišču, ni pa to spadalo na kongres.

Amerikanec Pendleton Beckley (Kentucky) je skušal s svojim referatom o „dokazih v običajnem pravu (Common Law) in o postopku pravičnosti (Equity Procedure) v ameriškanskih postopnikih“ vzbuditi zanimanje za ameriški sistem. Jean Appleton ga je zavrnil s tem, da se je spomnil neke znane veseloigre, v kateri se ameriški sodni postopek zelo zabavno smeši.

Končno je Jean Nyulászi iz Budimpešte prečital svojo razpravo z naslovom „Spremembe v socialnem in gospodarskem življenju in problem odvetništva“. Pokazal je, kako se je vloga odvetnika spreminjala od najstarejših časov do danes. Zasebnik se sedaj zateka tudi h kolektivom, da zastopajo njegove interese (n. pr. delavskim sindikatom, zvezam podjetnikov, zvezam upnikov, lastnikov patentov itd.). Ti pa si ne prizadevajo samo za koristi in pravice posameznikov, marveč tudi za splošne pravice svojih stanovskih pripadnikov. Razen tega se je razvila tudi ustanova gospodarskih posvetovalcev (expert comptable, wirtschaftlicher Berater), ki opravljajo prav za prav posle odvetnikov. Odvetništvo se mora prilagoditi najnovejšim spremembam v socialni, gospodarski in politični organizaciji družbe ter prevzeti ne samo zaščito individualnih interesov, marveč tudi tistih, ki nastopajo v kolektivni obliki in to ne samo takrat, kadar se pravo že krši, marveč tudi preventivno. Priporoča, naj se Unija peča s temi vprašanji, zlasti tudi v tej smeri, kaj treba storiti, da bodo odvetniki pridobili potrebno znanje in sposobnost, da bodo kos tem nalogam.

Na koncu so se vršile volitve novega predsednika in še dveh podpredsednikov. Prihodnji kongres se bo vršil v septembru 1939. v Varšavi; vodil ga bo novi predsednik Roman pl. Komarnicki iz Budimpešte, ki mu v žilah teče tudi poljska kri.

Od prireditve omenjamo nočno vožnjo po Donavi skozi čarobno razsvetljeno mesto, banket, ki so ga dali odvetniki v hotelu Piccadilly na Marjetinem otoku, in končno celodnevni izlet v avtobusih, najprej v Székesfehérvár (Stolni Beograd), kjer so od l. 1038. kronali ogrske kralje in kjer je imel svojo prestol-

nico tudi kralj Sv. Štefan. Tam je bila tudi izdana v l. 1222. znamenita zlata bula. — V mestni zbornici so nas svečano sprejeli in gostili veliki župan grof Széchenyi, mestno zastopstvo in odvetniki. Potem smo se peljali na Blatno jezero, ki je 78 km dolgo in 14 km široko in ki mu Madžari pravijo „ogrsko morje“. Po kosilu v najelegantnejšem kopališču v Balatonföldvaru smo se vozili s parnikom po jezeru mimo polotoka Tihany, na katerem je bil v l. 1918. interniran par dni avstrijski cesar Karel IV., ko je z letalom iz Španije došel na Madžarsko, da bi si rešil vsaj ogrsko krono. — V Siofoku smo zapustili parnik in se ponovno vkrcali v avtobuse in povrnili v Budimpešto.

Končno omenjam, da je v Budimpešti, ki šteje nekaj manj kot en milijon prebivalcev, več kot 3000 odvetnikov in da nekateri živijo v največji bedi.

Književna poročila.

Dr. Murko Vladimir: Vrednostni papirji, kaj je treba vedeti o njih. Tiskarna „Merkur“ d. d., Ljubljana 1938. Str. 135, cena vez. din 48.—.

Pisec opozarja, koliko škode so imeli in imajo imetniki vrednostnih papirjev od svoje nepoučenosti o nabavi in prodaji vrednostnih papirjev, o njihovi donosnosti, o pobiranju dividend, o zamenj, zrebanju itd. Zgube, ki so tako nastale, so eden glavnih vzrokov, da so vrednostni papirji pri občinstvu tako malo priljubljeni. To ima za posledico težave pri finansiranju koristnih zasebnih podjetij in pri pribavljanju sredstev za javne namene. Zato hoče pisec široko občinstvo poučiti o bistvu in pomenu vrednostnih papirjev, izvemši menice, čeke, bankovce, warrante in trg. nakaznice; bavi se torej predvsem s tzv. naložnimi papirji. Knjiga bo dosegla svoj namen. Pisec je povedal jako popolno in lahko razumljivo, kar treba vedeti človeku, ki ima ali hoče nabaviti vrednostne papirje katere koli pri nas navadnih vrst. Važno bo zlasti, kar pove o dobrih in slabih straneh posameznih vrst vrednostnih papirjev, o njihovi primernosti za naložbo imovine in o njihovem upravljanju. Podrobno obravnava potem posamezne vrednostne papirje, ki so pri nas v prometu, kdo jih je izdal, količino, odplačevanje, obresti ali dividende, ali je papir pupilarno varen, ali ga lombardira Narodna banka, kako je z zastaranjem itd. Vsebina knjige je torej prav bogata in vidi se, da ima pisec dober vpogled v snov tudi s praktične strani. — Seveda sama poučenost o vrednostnih papirjih ne bo zadostovala, da bi svet bolj posegal po vrednostnih papirjih; pisec sam, prav diskretno omenja, da bi bilo dobro, ko bi se po tolikih letih uredilo vprašanje onih javnih dolgov, ki jih je prevzela naša kraljevina po mirovnih pogodbah. Omenil bi bil pri delnicah lahko še, da je skrajni čas, da dobi obvezno moč novi trg. zakon, ki bi ščitil delničarje dokaj uspešneje kot jih ščitijo sedanji zakoni. Saj je prav pri polomih delniških družb občinstvo utrpelo velike izgube in prav te izgube so, poleg slabihkušenj s pred- in medvojnimi javnimi obveznicami, svet odvrnile od vrednostnih papirjev.

Napak z gledišča teorije skoraj ni. Vendar ne bi rekel, da pravica iz vrednostnega papirja „lahko predstavlja 1. stvarno pravico, namreč a) delež na kapitalu kake kapitalske družbe“: za članske pravice gre, ne za stvarne (str. 10). — Ne more se reči, da morajo po novem trg. zakonu delničarji izjemno kaj doplačevati v stečaju d. družbe. Vplačati morajo, eventualno v stečaju ali likvidaciji tisti del vplačila na svoje delnice, ki ga niso že prej vplačali, več ne (str. 19, § 374 NTZ). — Na nekaterih mestih bi bilo želeli točnejšega izraza: ne more se reči, da po upravičencu razlikujemo papirje na prinosnika, na ime, na ukaz (str. 15), saj gre le za način, kako je v papirju določen upravičenec. — „Vložne knjižice imajo različen značaj, deloma so imenske, večinoma pa se smatrajo za legitimacijski papir, ponekod so celo imetniški papir“ (str. 16); nasprotja niso: „imenski“, „legitimacijski“, „imetniški“, mešana sta dva kriterija. — Ne vem, ali se dolgoročne (državne) obveznice res pogosto imenujejo tudi fundirane ali konsolidirane (str. 26); če se, je to imenovanje stvarno lahko neutemeljeno. — Ne bi rekel, da je naloga borz zlasti, da določajo ceno blaga (str. 46); na borzah se cene blaga ugotavljajo po ponudbi in povpraševanju; ko bi se res določale, brez ozira na ponudbo in povpraševanje, bi bile fiktivne. Pa ne bom trdil, da se to ni še nikoli zgodilo. — „Borze so popolne in nepopolne. Delimo jih tudi na blagovne in efektne“ (str. 47); ali niso popolne prav tiste, ki so blagovne in efektne? — Pojma užitniške delnice in užitnice sta na str. 19 in 20 določena pravilno, na str. 78 pa je rabljen izraz „užitnica“, ko gre za užitniško delnico. — Antiteza „legalen“: „nemoralen“ (str. 100) se mi ne zdi splošno pravilna, legalnost ni istovetna z (etično) moralnostjo, ilegalnost ne z nemoralnostjo. Razume se, da vse to ve pisec sam, reči hočem le, da je tudi v neteoretskem delu koristno rabiti teoretski točne izraze; vrednosti knjige teh par netočnosti ne zmanjšuje. Dobro bo služila ne samo tistim, ki jim je namenjena v prvi vrsti, temveč tudi tistim pravnikom, ki imajo često poklicno posla z vrednostnimi papirji, pa tudi dijakom pravnikom, ker jih bo seznanjala s praktično stranjo teorije.

Milan Škerlj.

Glungler Wilhelm: Lehre von Volk und Staat. Založba Fritz & Joseph Voglrieder, München und Leipzig, 1938, str. 344 velike 8°.

Knjiga, ki jo beležimo, je v stvari zelo razširjena izdaja G. jevega dela „Vorlesung über Volk und Staat“, katero smo že prikazali v letniku 1937, tega časopisa na str. 191. Dejstvo, da se je pokazala potreba po novi izdaji še pred potekom leta dni od izida njene po zunanjem obsegu za več kot polovico skromnejše predhodnice, najboljše kaže G.-jev veliki uspeh. Knjiga je danes v Nemčiji prvi znanstveni učbenik o odnosu naroda do države, t. j. o predmetu, katerega tam posluša dijak pravoznanstva in gospodarskih ved v 1. polletju svojih študij. Predmet in nanj nanašajoča se knjiga sta mišljena kot uvod v teoretično politiko. Tak uvod naj bi obrazložil bistvo države, njen ustroj ter njeno delovanje pod vodilnim vidikom naroda, njegovih potreb in zahtev, ustrezno narodnosocialističnemu svetovnemu in življenjskemu nazoru. G. se zdi že po svojem temeljnem stališču za tako delo posebno usposobljen, saj je že dolga leta v svojih znanstvenih delih razvijal pravno-filozofske in politične misli, katerih mu ob narodnosocialističnem prevratu l. 1933, ni bilo treba spreminjati niti prilagajati novim razmeram.

Na socialni svet in sledstveno na državo in pravo je mogoče gledati na razne načine. Statično gledanje je v bistvu konservativno, podlaga mu je zamisel ravnotežja, ustaljenega reda in v njem posebljene avtoritete. Dinamično gledanje je progresistično, išče sile, ki nosijo in

gibljejo družbeni svet oziroma njegove posamezne tvorbe; vodi ga misel premoči nekih sil nad drugimi, gibanja, katero istoveti z razvojem in napredkom. Tretji način gledanja je pragmatški. Njemu je jedro uspevek človeškega delovanja, ki ima sposobnost, stvarjačo vplivati na družbeni svet in ga s tem oblikovati. Tako delovanje pa naj bo razumno in smiselno, zato je tesno povezano z idejo potrebe po vodstvu. Vsak je otrok svojega časa, odtod tudi različni osnovni pogledi raznih še živečih generacij na tako značilno družbeno tvorbo kakor je država, posebno v času kakor je sedanjí, ko se tako bistveno spremenjajo državne naloge in z njimi sporedno njihovemu dosegu potrebni državni ustroj. Zlatemu veku meščanske pravne države, kateremu so dajale sociološko ozadje v svoji moči izravnane družbene sile, je ustrezalo statično pojmovanje. Ustvarilo je kult togega pravnega reda, prvenstveno utelešenega v zakonu. Kolikor pa se je to pojmovanje po sili vztrajnosti ohranilo še tedaj, ko je zgubilo ustrezni sociološki temelj, je zašlo v nevarnost, da se sprevrže v obravnavanje golih, po svojem bistvu bolj ustaljenih zunanostnih oblik države in prava. Dinamično pojmovanje je sicer našlo s svojo progresistično zamišljeno dialektiko nekaj opore v čedalje ostrejši borbi družbenih sil po enostranski premoči, s čimer je bilo prejšnje ravnovesje porušeno. Vendar njegovo na neki preveč mehanistično nujnostni, skorajda fatalistični revolucionarni ali evolucionarni speculaciji sloneče bistro zaradi svoje enostranosti ni moglo zajeti družbene stvarnosti v vsej njeni dejanski zapletenosti. Zamenjalo je predvsem človeka in njegovo sposobnost, da smotrno in načrtno posega v družbeni svet in ga s tem vsaj do neke mere oblikuje po svojih zasnovah. Ruska socialna revolucija je bila delo nekaterih intelektualcev, in dasi so se priznavali k eminentno dinamični Marxovi in Engelsovi doktrini progresistične materialistične dialektike, so s svojim zavestnim, namenoma storjenim posegom v zgodovinsko dogajanje najzgovorneje zanikali njegove samogibno mehanistične silnice, ki so ena glavnih osnov dinamičnega pojmovanja. Enak dokaz zoper to pojmovanje v korist pragmatškemu je bila fašistična revolucija v Italiji. A tudi na tipično dinamičnem načelu zgrajena nemška weimarska republika s svojo odlično demokratično organizacijo, slonečo na goli številčni majorizaciji in na mnogoterih, po svojih nazorih in stremljenjih popolnoma si nasprotujočih strankah, je s svojo nesposobnostjo za rešitev nastalih velikih socialnih nalog budila pri mnogih hrepenenje po dejanjih, ki bi smotrno preoblikovala sedanost v čim večji prid vse ljudske skupnosti, zbrane v državi. Ta zunanji okvir in lastna duhovna struktura, ki je svojstveno reagirala na potrebe časa, sta G.-ju narekovala odločitev za pragmatško gledanje. Bistvo ji je motrenje družbenega sveta pod vidikom človeškega zavestnega in smiselnega delovanja in z njim zvezanega uspeha. Pod vidikom „hominis fabri“ („Wirke dein eigen Sicksal, — Schöpfe dein eigen Recht“) je obdelal pravno in državnopolitične ter filozofske probleme. Priznava se k novemu, tvornemu racionalizmu, čigar nosilec je razumni človek, vendar ta racionalizem ni abstrakten in spekulativen, on je realističen; izhaja iz naravnih, do velike mere iracionalnih danosti, katere pa hoče usmerjati, pretvarjati in oblikovati po idealih, ki si jih je izbral kot absolutno vodilo svojega udejstvovanja. Optimistična vera v tako človekovo sposobnost je pri G.-ju posebno simpatična, enako tudi njegova utemeljena trditev, da je njeni uspešnosti pogoj čim globlje poznavanje družbene stvarnosti. Ker pa je ta stvarnost zelo zapletena, je ni mogoče pravilno spoznati, če jo gledamo samo z ene strani, z enega umetno osamljenega vidika. Delne resnice namreč ni, resnica je samo ena in ta je celotna. Zato se poslužuje G. pri proučevanju družbenih pojavov,

kakor sta n. pr. država in pravo, sintetične metode, on gleda nanje, kakor pravi, perspektivno in plastično. Vendar to gledanje ni samo G.-jeva posebnost, pod drugimi imeni in pod delno drugimi vodečimi vidiki so se ga posluževali že pred njim in sporedno z njim drugi znanstveniki. Tudi G.-jevi izsledki nikakor niso taka novost, kakor se njemu dozdeva, gre večinoma za stara dognanja, katera je edinole pod svojim posebnim vidikom sistematiziral, jarko osvetlil, preimenoval in preoblikoval. Zato kvari njegova dela, in to velja tudi za zabeleženo knjigo, dostikrat prežolčni in prejedki polemični slog, ki se včasih obrača proti stvarem, katere bi pisec s pridom lahko molče prešel.

Država je po G.-ju v prostoru in času dana dejstvena enota kakega naroda, katerega spajata organizacijski red in z njim zvezano vodstvo (Leitordnung) k skupnemu delu. Popolna država je popolna dejstvena narodova enota, ne samo njegova organizacijska oblika (Ordnungsform), temveč tudi nosilka njegovega dela (Werkträger). Narod pa je po naravi (krvi in zemlji) in po kulturi (jeziku in nraveh) stvorjena ljudska usodnostna skupnost doživetja. Misel delovanja in dela (der Wirkgedanke) torej spaja državo in narod. Narod dejstvuje predvsem kot država, državni stroj deluje v imenu naroda za izpolnitev njegovih zahtev, njegove življenjske potrebe so načelo političnega ravnanja. Veda o državi postane s tem smotrno uravnana in vrednostno poudarjena, izhodišče, predmet in cilj so ji narod; njena vprašanja se proučujejo in presojaajo po pomembnosti za narod, po smislu za skupnost. Tej nalogi ustreza sistematika obravnavane knjige. Uvod se bavi s predmetom in njegovim prikazovanjem ter podaja nekaj zgodovinskih podatkov o pogledih na državo. Prvi oddelek se peča z državo kot udejstveno enoto naroda in nosi podnaslov: nauk o prirodi države. Tu obravnava pojem države, temeljne usmeritve njenega bivanja (Wesensgrundrichtungen), v katere je preoblikoval državne vrvine, med katere šteje tudi čas; nastanek in prenehanje države, razne njene pojavne oblike, katerim prišteva tudi državne zveze, razčlenbo države in končno njen smisel, t. j. njen namen in njeno opravičbo. S sistematičnega vidika bi se dalo razpravljati ali ne bi spadal nauk o razčlenbi države bolj v drugi oddelek, ki se bavi z državo kot organizacijsko obliko naroda in da li bi ne bilo pravilneje, posvetiti odreditvi državnega smisla kot izrazito političnofilozofskemu problemu poseben oddelek. Drugi oddelek s podnaslovom pravne vede v državi obravnava pravo. G. ga pojmuje kot vodstveni red, t. j. statično in funkcionalno hkrati, torej kot red in kot vodstvo. Iz neke Hitlerjeve izjave izvaja G., da za sedanjo Nemčijo ni več razlike med pravom in moralo. Oba normativna reda imata isti izvor, namreč narodovo vest (Volksgewissen), ki se pravilno usmerja ob narodovih potrebah. Te bi torej bile konec koncev merilo pravi in morali. Dalje je tu očrtan pojem ustave, državne oblasti, oblik te oblasti, državnih organov in državnih funkcij. Tretji in zadnji oddelek daje na sto straneh kratek oris teoretične politike. Nosi glavni naslov: država kot nosilka narodovega dela, odnosno podnaslov, nauk o delovanju (Handlungslehre) države. Tu razčlenja G. pojem, predmet, vrste politike, njene osnovne tipe (statični, dinamični, pragmatiski politični svetovni nazor); dalje daje nauk o nosilcih politike, katere loči v vodilne (politični voditelji — državniki v personalni uniji z vodstvenimi državnimi organi) in gonilne (politične stranke) sile ter končno kratek pregled o pomenu političnih činov. Tu sta posebno interesantni poglavji o pravni ustreznosti in smotrnosti takih činov ter o odnosu politike in morale. Ker je G.-ju narodova življenjska pravica najvišja vrednota, najde vsak le navidezno nerazrešljiv spor med državno nujnostjo, moralo in pravom svojo povoljno rešitev v pravilno pojmovani pravici države za primer sile (Staatsnotrecht).

Ker so idejne osnove te knjige popolnoma iste, kakor so bile že v lani prikazanem delu, njih ocena lahko odpade. Novi knjigi je treba priznati jedrnatost in zares mnogostransko obrazložitev težkih vprašanj državne vede, podprto z ogromnim vsebinskim bogastvom, kateremu je osnova temeljno pisčevno poznavanje političnega dogajanja sedanosti po vsem svetu. Nenemškemu bralcu pa bo knjiga še posebno dragocena zakladnica nešteti pozitivnopравnih in ideoloških podatkov, potrebnih za pravilno razumevanje današnje Nemčije. **Dr. Gorazd Kušej.**

Lavergne Bernard, Professeur à la faculté de droit de Lille. Essor et décadence du capitalisme. Paris, 1938. 251 str. 25 fr.

Knjiga prof. L. je lepo, jasno in dostopno spisana razprava o kapitalizmu in o različnih novih gospodarskih ustrojih, s katerimi ga hočejo nadomestiti. V prvem poglavju slika L. kapitalizem 19. stoletja. Pisec priznava veliko vlogo, ki jo je igral takratni kapitalizem v gospodarskem razvoju in povzdigu gmotnega položaja ljudskih množic, posebno pa industrijskega delavstva. L. navaja podatke o dvigu v 19. stoletju realne delavčeve mezde na Francoskem, Angleškem in v Zed. drž. Sev. Amerike. „Ni dvoma, pravi L., da je bil gmotni, ako ne moralni, položaj delavstva v večini evropskih držav in v Zed. državah l. 1900. bolj zadovoljiv kakor — po veliki vojni, ki je divjala po svetu — l. 1936. ali celo pred krizo 1929. l.“ (Str. 45.) Drugo poglavje popisuje kapitalizem 20. stoletja. Tu pisec predvsem zavrača nekatere očitke, ki se delajo kapitalizmu. Med drugim zavrača tudi očitek, da je kapitalizem kriv težke krize iz l. 1929. in piše o tem tole: „Nered v narodnih budžetih, pogršne spremembe valut, dirigovano gospodarstvo in neprestane in čestokrat nesrečne državne intervencije so veliko več kakor kapitalistični režim odgovorni za izjemno ostrino in dolgotrajnost te krize“ (str. 49). Toda nadalje navaja pisec sam vrsto nedostatkov modernega kapitalizma. To je predvsem prekomerna gonja za dobičkom, ki vodi do zasedbe po istih osebah cele vrste dobičkosnih mest v različnih velikih delniških družbah, do prevelikih tanjim na račun dividende delničarjev, do izkoriščanja družb — hčerk od družb — matic itd. Drugi nedostatek sodobnega kapitalizma obstoja v čim dalje večjem uveljavljanju monopolov namesto proste konkurence. To se godi tako v notranjem kakor tudi v zunanjem gospodarskem prometu ter vodi do zelo težkih posledic.

V tretjem poglavju razmotri pisec novejšo politiko javnih oblasti, ki čestokrat odvzema kapitalizmu vsako možnost normalnega funkcioniranja. Nestabilnost valut, omejitev mednarodnega prometa (avtarkija), različni zakoni in uredbe, s katerimi se razveljavljajo sklenjene pogodbe, nesmotrno normiranje cen itd. — to so izrazi te politike. Občudovati je treba, piše L., prožnost in življenjsko moč kapitalizma, ki še produktivno funkcionira kljub vsem tem nastopom javnih oblastev. V istem poglavju podaja L. kritiko o dirigovanem ali načrtnem gospodarstvu, s katerim hočejo sedaj nadomestiti kapitalistično gospodarstvo. Pisec analizira tipe tega gospodarstva (l' *économie influencée*, l' *éc. concertée*, l' *éc. dirigée* in le *socialisme d'Etat*). V svoji kritiki načrtnega gospodarstva razglša L. predvsem, da predstavlja tako gospodarstvo točne statistične podatke in nespremenjen ritem gospodarskega procesa tekom 3, 5 ali 10 let, ker le tedaj je možno na podlagi preteklosti graditi načrte za bodočnost. Brez tega predstavlja načrtno gospodarstvo najčešče „l' *organisation méthodique du déséquilibre*“ (str. 136). Od javne oblasti določene cene in prisilno porazdeljevanje blaga pa predstavljajo le izraz moči oblasti, ki pri tem samovoljno obdari enega in oškoduje drugega. Razen tega zadeva načrtno gospodar-

stvo, kolikor se odreka navodilom zakona o ponudbi in povpraševanju, na nepremagljive težkoče pri izbiri optimalne kombinacije produkcijskih sredstev. Nadalje „dirigovano“ gospodarstvo po navadi zvišuje produkcijske stroške; vodi do manipulacij z valuto, ki rušijo valuto; samovoljno fiksira mezde; povzroča vsled nesigurnosti gospodarstva sterilno tezavriranje kapitalov; oškoduje in kaznuje ene družabne razrede v korist drugim; pospešuje podkupljivost javnih organov; končno privaja tudi do politične diktature.

V nasprotju z ekstremnimi oblikami dirigovanega gospodarstva zagovarja L. „zmerni in pametni državni intervencionizem, tako v gospodarskem kakor v socialnem področju“ (str. 172). Pri tem pa izrečno poudarja, da ne misli na povratek k prejšnjemu privatnemu kapitalističnemu gospodarstvu, ampak na razvoj novega „zadružnega gospodarskega ustroja“. Temu ustroju, o katerem je L. že prej objavil vrsto spisov, je posvečeno četrto poglavje njegove knjige. Toda L. ne razumeva pod „zadružnim ustrojem“ navadnih zadrug v smislu na pr. konsumnih društev ali drugih zadrug, temveč posebno obliko velepodjetij zadružne strukture, ki jih imenuje „zadružne režije“. L. navaja več primerov takih zadružnih velepodjetij, ki uspešno delujejo v Belgiji, Franciji in Angliji. „Zadružne režije“ imajo prednosti privatnega kapitalističnega podjetja (visoka produktivnost, iniciativnost, znižani produkcijski stroški) in obenem prednosti javnega podjetja, kolikor gre za demokratično razdelitev dobička (pro rata prometa s podjetjem). Na taka zadružna velepodjetja polaga L. svoje najboljše nade.

V zadnjem poglavju naglaša pisec še enkrat zasluge, ki jih še sedaj izkazuje kapitalizem kljub vsem svojim nedostatom ter svari pred poskusi, z nasiljem porušiti ta gospodarski stroj in ga na brzo roko nadomestiti s kakim umetno ustvarjenim novim ustrojem. L. opominja, da ni treba rušiti hišo, v kateri stanujemo, dokler ne vemo, s čim jo naj nadomestimo: zdrav razum diktira, da jo rajše razmeram ustrezno izpopolnimo in izboljšamo (str. 225).

Iz povedanega se vidi, da obravnava L. cel niz zelo aktualnih in važnih vprašanj. Vsak bralec, neodvisno od njegove osebne usmerjenosti, najde v tej knjigi mnogo zanimivega in vrednega tega, da se o njem razmišlja. Tako na pr. celo najhujši nasprotniki kapitalizma ne bodo mogli iti mimo lepo orisanih pozitivnih strani, ki jih še sedaj kaže privatni kapitalizem, v primeri z državnim kapitalizmom. Toda celo največji zagovorniki kapitalizma ne morejo negirati tistih njegovih nedostatkov, ki so narasli v zadnjih časih in ki jih zelo barvasto slika L. Prav tako bodo oni, ki se navdušujejo za različne ekstremne oblike „dirigovanega“ in etatiziranega načrtnega gospodarstva, našli v piščevi kritiki o teh gospodarskih oblikah mnogo poučnega. Slednjič bodo navdušeni zagovorniki zadružništva s posebnim zanimanjem prebirali one dele knjige, v katerih govori o zadružništvu in o „zadružnih režijah“ kot o tisti gospodarski obliki, ki more z velikim uspehom nadomestiti tako privatna kapitalistična kakor tudi državna podjetja. Bolj skeptičnemu bralcu se pokažejo ti deli knjige mogoče preoptimistični, toda tudi ta mora pritrditi piscu, ko le-ta naglaša prednost zadružništva, obstoječo v tem, da skuša reformirati gospodarstvo, ne da bi pri tem v njem kar koli rušilo ali uvajalo z nasiljem. **Aleksander Bilimovič.**

Nullus Renée, *Capacité et pouvoirs de la femme mariée en Allemagne et en France. Étude de Droit privé comparé.* Paris 1938, Librairie A. Rousseau, 436 str.

Pričujoče delo je 54. publikacija Institut-a de Droit comparé v Parizu. Mimogrede naj omenimo, da razvija ta zavod zelo živahno de-

lavnost na vseh pravnih področjih, zlasti pa ima v svojem vsakoletnem študijskem načrtu proučevanje sodobno perečih pravnih vprašanj. Tako se je tudi v našem primeru pisateljica lotila za Francoze aktualnega vprašanja. Že l. 1932. je bil predložen franc. senatu zakonski predlog, ki spreminja vse one civilnopravne določbe, ki omejujejo zasebno pravno sposobnost poročenih žen. Zanimivo je omeniti, da je tudi pri Francozih stavek „le mari est le chef de la famille“ vzbudil precejšnjo razpravo, tako, da je senat to določbo sprejel ter ji dal tudi natančno pravno vsebino, ko določa obseg moževih kontrolnih pravic. Pisateljica se z vsebino tega zak. načrta strinja ter skuša dati celotnemu vprašanju svoj prispevek, ko skrbno in nadvse točno primerja vse zadevne civilnopravne določbe obeh navedenih držav. Delo je razdeljeno na dva obširna dela: v prvem razpravlja o pravnem položaju žene v splošnem, v drugem pa o ženi, ki izvršuje kako obrt ali trgovino. Na koncu je še navedla izčrpno strokovno bibliografijo. Knjiga, ki je izčrpen prikaz pravnega položaja poročenih žen, bo odlično služila tudi naši pravni znanosti, ko pripravlja gradivo za novo obče drž. pravo.

Dr. Rudolf Trofenik.

Janulov Ilija: Socialno zakonodatelstvo v Bolgariji, I. Osnovni pričini in faktori. Sofija 1938, izd. Sloboden univerzitet, str. 366, cena 80 levov.

Pisec, ki je privatni docent na sofijski univerzi in profesor na svobodni univerzi (sedaj Višjem učilišču za gospodarske in družbenopolitične nauke) in avtor številnih razprav s področja socialne politike in delovnega prava, je izdal prvi del svojega spisa o socialni zakonodaji v Bolgariji, namreč o vzrokih in činiteljih, dočim bo obsegal drugi del opis razvoja bolgarske socialne zakonodaje od l. 1880. do 1938., tretji pa nje pravno analizo.

Med materialne osnove za razvoj socialne zakonodaje šteje avtor (str. 355) razvoj samega gospodarstva in delavsko sindikalno gibanje, poleg tega upošteva tudi posebne psihološke in idejne činitelje, ki izhajajo iz socioloških raziskovanj ter iz splošnih političnih in socialnih idej. Prvima dvema, namreč razvoju bolgarskega gospodarstva in pa razvoju delavskega gibanja je posvetil avtor pretežno pozornost. V prvem poglavju knjige obravnava na temelju eksaktnih podatkov nastanek bolgarske industrije, dalje razvoj obrti, rudarstva, posebno izčrpno poljedelstva in zaposlitve v njem, nato promet, kredit, trgovino itd. V drugem poglavju opisuje nastanek sindikalnega pokreta v Bolgariji od prve grafične organizacije in prve kolektivne pogodbe preko vojn in razpusta komunističnih sindikatov (1924.) do ustanovitve enotne delavske organizacije: Bolgarski rabotničeski sjuz (1934.). V sledečem poglavju obravnava avtor vlogo in delo socioloških proučevanj delovnih pogojev in življenja delovnih množic, prav tako tudi razvoj mednarodne socialne zakonodaje. V zadnjem, petem poglavju razmotriva javno mnenje in njega vpliv na socialno zakonodajo (demokratske, socialistične ideje, cerkev).

V prvem zvezku svojega velikega dela o bolgarski socialni zakonodaji ne raziskuje neumorni pisec in socialni delavec samo gospodarskih, socialnih in idejnih osnov te panoge zakonodaje, marveč odkriva nam posebno poučno dejstvo, kako velikega pomena je proučevanje gospodarskega in socialnega življenja s strani državnih in znanstvenih ustanov, posebno leta 1911. ustanovljenega društva za socialni napredek. Ravno to delo je v Bolgariji uspešno vplivalo na državno, gospodarsko in socialno politiko.

S. B.

Wagemann Ernst: Die Zahl als Detektiv (Heitere Plauderei über gewichtige Dinge). Hamburg, 1938, 219 str.

Ta nova knjiga profesorja na berlinski univerzi in vodje berlinskega konjunktornega instituta ima malo čuden naslov, ki spominja na Sherlocka Holmesa. Vendar obravnava v obliki bistroumne koserije celo vrsto zanimivih in praktično važnih vprašanj statistične metode in statističnega proučavanja različnih gospodarskih in drugih pojavov. Glavno vsebino knjige tvori analiza bistva in pomena cenitve, ki s približno številko izraža velikost pojava, za katerega nimamo natančnih statističnih podatkov ali celo ne potrebujemo izčrpnega statističnega štetja.

V 1. oddelku pojasnujejo W. splošni pomen takih približnih cenitev. V nadaljnjih štirih oddelkih razlaga na primerih, zajetih iz prakse, različne vrste cenitve, in sicer: nadomestno cenitev, izpopolnitveno, kontrolno in prognostično. V zadnjem oddelku podaja W. pojmovno analizo cenitve ter analizira njeno metodiko, in sicer razmotriva: metodo reprezentacije (zastopanja, ko sklepamo o celoti na podlagi enega njenega dela), inkluzije (vključitve, ko sklepamo o enem delu na podlagi celote), substitucije (nadomestitve, ko sklepamo o kaki skupini na podlagi druge skupine, ki ni istovrstna s prvo) in generalizacije (posplošnitve, ko sklepamo o eni skupini na podlagi druge skupine, ki ima s prvo neki skupni imenovalec).

Na koncu knjige, pour la bonne bouche, parodira W. ter prikraja za statistiko Goethejevo Valpurgijevo noč („Statistik in der Walpurgisnacht“), toda ta dodatek ni bog ve kako bistroumen.

V splošnem pa, kdor želi pogledati v marsikatero zanimivost statistične kuhinje ter se prepričati, da „statistika ni samo zelo poučna, temveč tudi zanimiva in včasih celo skoro tako zanimiva kot kriminalni roman“ — le-ta naj prebere novo Wagemannovo knjigo.

A. Bilimović.

Zbornik propisa za zaščito pomoraca. Beograd. 1938. Osrednja uprava za posredovanje dela. Cena 20 — din.

Kot tretji zvezek „Zbirke socialno-političkih propisa“, ki jo izdaja Osrednja uprava za posredovanje dela, je izšel zbornik našega mornarskega prava. Obsega poleg temeljnih uredb o pogojih dela na pomorskih ladjah iz l. 1935. in o luškem delu iz l. 1938. še vse ostale pravilnike, ki urejajo m. dr. delovni čas, zdravniški pregled, prehrano in stanovanje mornarjev, mornarske knjižice, posredovanje dela itd.

Izdaja je priročna in skrbna, vendar ni brez napak (n. pr. str. 169 „invalidnin“ namesto „individualnih“).

S. B.

Dva nova časopisa. Izšla je prva številka novega časopisa „Naš Saobraćaj“, mesečni časopis za železnički, pomorski i rečni saobraćaj“. Časopis izhaja v Beogradu, kot urednik je označen Jovan M. Jovanović. Poleg strokovnih in tehničnih vprašanj prinaša prva številka tudi članke pravne vsebine in sicer Ž. Perića „Pravo i tehnički pronalasci“, dr. I. Matijevića „Zaštita države, javnopravnih tela, saobraćajnih i opštekorisnih ustanova u Izvršnom postupku (ograničenja izvršenja)“, dr. M. Vukovića „Pravni regulativ na reči“, F. Podbregarja „Nove međunarodne konvencije o prevozu putnika i robe na železnicama“, poleg tega pa še sodno rubriko z odločbami civilnih rednih in izrednih sodišč, domačih in tujih. Kot stalna priloga bo pridevana časopisu „Zakonodavni deo — propisi — uputstva — raspisi“, ki bo prinašala besedilo novih zakonov, uredb in pravilnikov. Letna naročnina 120 din.

Drugi novi časopis, ki je izšel v mesecu januarju, je „Privredna utakmica“, revija jugoslovenskog udruženja za zaščito indu-

strijske svojine i suzbijanje nelojalne utakmice. Izhaja prav tako v Beogradu, urednik je dr. Janko Šuman. Poleg člankov in razprav ima stalno rubriko „judikatura in praksa iz oblasti industrijske svojine“. Posamezna številka stane 10 din. V slovenščini je pisan prispevek dr. F. Majarona „Zaščita imena in firme“.

Istituto di Studi Legislativi: 1) *Annuario di Diritto comparato e di Studi legislativi*, XIV, 1. Vsebina: Eisner B.: Die einleitenden Bestimmungen, die Personen, die Familie und die dinglichen Rechte im Vorentwurf zu einem jugoslawischen Zivilgesetzbuch. Tedeschi G.: Un'inchiesta dell'Istituto di studi legislativi sul contratto di matrimonio. Darmstädter Fr.: Abriss der deutschen juristischen Literatur der Jahre 1935 und 1936. Sommari di Legislazione Internazionale per gli anni 1935, 1936 e 1937. XIV, 2: Eisner B.: Die Schuldverhältnisse, das Erbrecht, die Ersitzung und die Verjährung im Vorentwurf zu einem jugoslawischen Zivilgesetzbuch. Waligorski M.: Il processo civile di cognizione polacco. Darmstädter F.: Abriss der deutschen Literatur der Jahre 1935 und 1936.

2) *Legislazione internazionale*, VI, I. Prinaša zakonodaje iz l. 1937. za sledeče države: Francija, Nizozemska, Poljska, Avstrija, Estonija, Letiška, Litva, Italija, Ogrska, Rumunija, Češkoslovaška, Belgija, Luksemburg in Portugalska. — VI, II. prinaša isto za države: Jugoslavija (dr. Vl. Kukman), Švica, Nemčija, Turčija, Bolgarija, Velika Britanija. Oba zvezka skupaj štejeta 1160 strani.

3) *Giurisprudenza comparata di diritto civile*, I. Prinaša sistematično urejeno, z opazkami in pripombami opremljeno judikaturu Francije in Italije za l. 1933 do 1937. II. pa judikaturu Belgije za l. 1934—1937 in Nemčije za l. 1932—1936. Vsak zvezek obsega nad 400 strani.

Dr. Dolenc Metod: Načelno odredjenje pojma početak sudskog krivičnog postupka. Posebni odtis iz Arhiva, Beograd, XXXVII (LIV), 4. Str. 15.

Dr. Dolenc Metod: O dednih pravicah vdov in sirot. Ponatis iz Vodnikove prakse, 1939. Str. 68—76.

Dr. Eisner Berthold: Der Vorentwurf eines Zivilgesetzbuches für das Königreich Jugoslawien. Posebni odtis iz *Annuario di Diritto Comparato e di Studi Legislativi*, XIV, 1, 2. Str. 200.

Dr. Eisner Bertold: Pravni položaj inozemnih trgovačkih društava u našoj državi po današnjem pravu i po novom trgovačkom zakonu. Posebni odtis iz Mjesečnika, 1938. Str. 35.

Furlan Boris: Du conflit de lois relatif aux payements en couronnes austro-hongroises en droit international privé. Extrait de l'„Annuaire de l'Association Yougoslave de Droit International“, 1937, Str. 14.

Dr. Gosar Andrej: Gospodarstvo po načrtu, njegove naloge in problemi. Ljubljana, 1938. Str. 50.

Dr. Matijević Ivo — dr. Čulinović Ferdo: Komentar zakona o izvršenju i obezbeđenju. III. knjiga, 2. §§ 32 do 36.

Dr. Murko Vladimir: Vrednostni papirji. Tiskarna Merkur, Ljubljana, 1937. Str. 134.

Péritsch J. M.: Les Excommunications en Yougoslavie. Extrait de La Revue Mensuelle, Genève. 1938. Str. 20.

Pitamic Leonidas: Interpretation und Wortbedeutungswandel. Sonderabdruck aus Zeitschrift für öffentliches Recht, XVIII, 4. Dunaj. 1938, str. 426—437.

Dr. Polec Janko: Zgodovina „obravnanih gorskih bukev“ in postavitev kletarskega mojstra na Kranjskem. Posebni odtis iz Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo, XVIII, 1937, str. 23.

Zaplata Rudolf: Pregled sadržaja Glasnika zemaljskog muzeja u Sarajevu od 1889—1937 godine (I—XLIX). Posebni odtis. 1938. Str. 97.

Dr. Solnař Vladimir: L' Unification du Droit Pénal en Tchecosloquie. Posebni odtis. Bucarest. 1938. Str. 8.

Dr. Solnař Vladimir: Zenevské konvence proti terorizmu. Posebni odtis iz Pravnika. LXXVII, 4. Praga, 1938. Str. 25.

Dr. h. c. Zimmerl Emil: Organisaće práce, zvlášťe technickohospodářské, zřízením korporativním. Posebni odtis iz Sbornika MAP. 1935, str. 67—82.

Dr. h. c. Zimmerl E.: Uvahy o technických normách. Posebni odtis iz Sbornika MAP, 1938, str. 344—360.

Dr. Žmavc Ivan: Technické hospodářství a právo. Posebni odtis iz Sbornika MAP, 1938, str. 332—342.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv LIV, 5: Spektorski E.: Normativne nauke. Begović M.: Položaj žene i ženskih srodnika u šerijatskom naslednom pravu. Bučić M.: Neobičan slučaj prividnog čedomorstva. Milojković B.: Da li je međunarodno pravo, materijalno i formalno, jedno između država, a ne između država? Kalezić M.: Neka sporna pitanja iz pripremnog postupka. Bartoš M.: Sumnjivo doba uloga kod zavoda pod zaštitom. Kostić L.: Nekoliko pitanja u vezi primene Izbornog zakona. Adžić S.: Državnom službeniku nije potrebno odobrenje da bi nekoga tužio sudu. — **Arhiv LIV, 6:** Tasić Dj.: Moderni relativizam i problem prirodnog prava. Bartoš M.: Kriza Međunarodnog privatnog prava. Dukanac Lj.: O objektivnosti ekonomske nauke. Vasiljević T.: Uloga sudije i njegova priprema u borbi protiv kriminaliteta. Kazelić M.: Neka sporna pitanja iz pripremnog postupka. Kukoljac M.: Kontroverze u postupku zbog smetanja poseda. Pavlović V.: Da li je § 218 VKP ukinut propisom § 64 Kz? Despotović Ž.: O projektu rumunskog Gradjanskog zakonika. — **Branič 11:** Čubinski M.: Odbrana kod t. zv. nesimpatičnih krivičnih dela. Lazarević A.: O parničnoj legitimaciji stranaka po zakonu o pobijanju pravnih dela izvan stečaja. Žokalj M.: Nekoliko reči o otkazu porabnih ugovora. Radović V.: Jedan slučaj prečutnog odbijanja nasljedja i važnosti testamenta pre odbrane. — **Branič 12:** Z. P.: Jedan slučaj iz svakidanje prakse. R. I.: Da li odluke opšte sednice Kasacionog suda još imaju autoriteta. Drljević I.: Advokat ne može isticati prigovor zastarelosti članskog uloga Advokatskoj komori, ako je odbor Komore već doneo rešenje o naplati članarine, pa na osnovu istog traži zabranu. Petrović B.: Tumačenje § 134 zak. o grad. opštinama u pogledu podnošenja žalbe na odluku nadzorne vlasti. Stjepan M.: Materijalno-pravni prigovori u gradjanskom parničnom postupku. Kojić M.: Šaljemo ih na robiju svakog dana. — **Mjesečnik 10—11:** Janjanin P.: Mogu li ljudi biti predmetom pravnog prometa? Firšt B.: Pravo samoodređenja naroda. Perušić A.: Imovne opštine. Leitner M.: Može li se žena odreći prava na alimentaciju. Andres B.: Javne finansije složenih država. Signjar R.: Seljačko gospodarstvo i žena. Eisner B.: Pravni položaj inozemskih trgovačkih društava u našoj državi po današnjem pravu i po novom trgovačkom zakonu. — **Mjesečnik 12:** Lenac R.: Reforma kontumacionog postupka. Politeo I.: Iz novijeg socialnoga zakonodavstva. Beyer V.: Odnos pojma produženja krivičnoga djela naših vrhovnih sudova prema istovrsnom idealnom sticaju krivičnoga zakonika. Bazala B.: Razvrgnuće zajednice s obzirom na vanparnični i novi izvršni postupak. Kun I.: Zastara tužbe na plaću po zakonu o radnjama. Eisner B.: Pravni položaj inozemnih trgovačkih društava u našoj državi po današnjem pravu i po novom trgovačkom zakonu. Firšt B.: Banovinska samouprava po Srškićevu nacrtu. — **Policija 10—11** je bila posvećena petindvajsetletnici izhajanja

nja časopisa. Zadevne članke in črtice so napisali: Lazarević V., Dresler O., Šulc B., Šilović J., Perić Ž., Jovanović S., Čubinski M., Lazić Ž., Arandjelović D., Janković R., Sagadin S., Živanović T., Stefanović M., Lazarević M., Novaković M., Matković D., Katić K., Bos H., Goršić F., Jovanović R., Acimović M., Petrović M., Grudić V., Filipović D., Vlaškalin M., Miličević V., Banković M., Kuzmanović V., Božović B., Blagojević V., Cerović G., Djelošević B., Petrović B., Todorović Dj., Rajković M., Nikićević M., Ranković D., Petrović Dj. Poleg tega Dolenc M.: O kašnjanju protivpravnog prisvajanja divljači in Sajovic R.: O kontroli redovnih sudova nad rešenjima upravnih vlasti o civilno-pravnim traženjima. — **Policija 12:** Kulaš J.: Razmatranja o uslovnoj osudi. Komarić M.: Pravo tužbe na Državni savet protiv odluka donetih po uredbi o kartelima. Todorović Dj.: Krivična i kaznena pitanja pred Društvom naroda. Kulaš J.: Projekat zakona o istupima — posebni deo. — **Pravosudje 11:** Urušević L.: Tamo amo po Predosnovi budućeg Građanskog zakonika Kraljevine Jugoslavije. Muha M.: Činjenična utvrdjenja i pravna ocjena. Štengl B.: Inicijativa u likvidaciji zemljoradničkih dugova. Vasiljević T.: Sudski oproštaj kazni. Zorž P.: Pouzdanici u postupku protiv mladih maloletnika. Kalić D.: Krvne osobine i očinstvo. Kušej G. Misli k vprašanju o sodniški stalnosti in nepremestljivosti po našem trenutnem pozitivnopravnom stanju. — **Pravosudje 12:** Muha M.: Činjenična utvrdjenja i pravna ocjena. Djelošević B.: Jedan slučaj primene u praksi Uredbe o likvidaciji zemljoradničkih dugova. Grubiša M.: Materijalna pravnosnažnost odluka vanparničnog suda. Vasiljević T.: Sudski oproštaj kazne. Umićević D.: Istražni zatvor i § 420 Kp. Pavlović V.: Mogu li se vojna lica mesto kazne zatvora osuditi na novčanu kaznu? Stanojević D.: Istupno samovlašće.

Razne vesti.

Kronika društva „Pravnika“. V društvu so predavali: dne 23. novembra 1938. g. prof. dr. M. Dolenc „O vprašanju kvalifikacije nepravičenega prisvajanja divjačine z lovom“ („krivolovstvo“), dne 14. decembra 1938. g. doc. dr. S. Bajič „O načrtu novega nemškega zakona o službenem razmerju“, dne 21. decembra 1938. g. dr. J. Basaj „O zaščiti kmečke posesti“ in dne 11. januarja 1939. dr. Vladimir Kukman „O upravni dekoncentraciji“ po § 101 fin. zak. za leto 1938/39. — V zadnjih mesecih so pristopili društvu naslednji novi člani: dr. Zore Slavko, političnopravni pripravnik v Ljubljani, Koščak Anton, političnopravni pripravnik v Beogradu, Petrović Simo, odvetniški pripravnik v Ptuj, Tome Egon, diplomirani pravnik v Brezicah, dr. Dougan Danilo, sodni pristav v Škofji Loki, Primožič Alojzij, političnopravni pripravnik v Črnomlju, dr. Vrčon Branko, novinar v Ljubljani, Cvetko Branko, odvetnik v Mariboru, dr. Stefanović Danilo, odvetnik v Mariboru, dr. Orel Vladimir, odvetnik v Monokronogu, dr. Goričar Jože, odvetnik v Šoštanju, dr. Vilfan Jože, odvetnik v Kranju, dr. Svetel Karel, zav. ravnatelj v Ljubljani.

Osebnosti. Za sodnika pri okrožnem sodišču v Ljubljani je postavljen dr. Fellacher Julij. — Odvetniško pisarno sta odprla odvetnika dr. Urech Karel v Celju in dr. Vilfan Jože v Kranju. — Preselila sta se dr. Orel Vladimir v Mokronog in dr. Janežgo na Jesenice. — V pokoj je stopil okrožni sodnik Avsec Anton, izvrševa-

nju odvetništva se je odpovedal dr. Zangger Friderik. — Umr! je emer. odvetnik dr. Leščnik Janko.

Dr. Tominšek Fran sedemdesetletnik. Dne 26. novembra l. l. je izpolnil sedemdeseto leto naš dolgoletni član in prijatelj dr. Fran Tominšek. Med ljubljanskimi odvetniki zavzema vidno pozicijo in je bil član odvetniške zbornice in je še sedaj disciplinskega njenega sodišča. Udejestvoval se je vidno tudi v drugih organizacijah. Takoj po prevratu je bil skozi več let član izpitne komisije za odvetnike, odtlej pa do danes je član izpraševalne komisije za pravosodni državni izpit in kot tak zaradi svoje pravičnosti in dobrohotnosti priljubljen in spoštovan od vseh. Društvo „Pravnik“ mu želi, da bi mogel svoje moči posvečati še dolgo tako praksi kakor tudi teoretičnemu sodelovanju pri izobrazbi naših mladih pravnikov.

Vprašanje kvalifikacije neupravičenega prisvajanja divjačine z lovom („krivolovstvo“). Finančni zakon (§ 85) za l. 1938/39 je § 91, odst. 4., zakona o lovu dopolnil z določbo: „Krivolovstvo u zverinjacima, u sobstvenim i opštinskim lovištima kažnjavaju redovni sudovi kao kradju po § 314 k. z.“ Kaj je „krivolovstvo“, ni povedano. Vsekakor gre samo za divjačino, ki spada pod določbe zakona o lovu in pa neupravičeno prisvajanje divjačine z lovom. S tem pa je ustanovljen delikt svoje vrste (sui generis), ker se ne zahtevata v tej dopolnitvi elementa: tu ja stvar, ki se vzame drugemu, niti namera pridobitve imovinske koristi. Stol Sedmorice, odd. B. v Zagrebu je z odločbo z dne 11. oktobra 1938. o št. Kre 196/38—2 takšnemu razlikovanju pritrdil. Tenor obsodilne sodbe bo torej treba izraziti tako: „N. N. je dne... v lovišču X, upravičenca M. M., vedoč, da on ni upravičen tu loviti in hoteč neupravičeno si prisvojiti z lovom divjačino v vrednosti do 1000 din, ustrelil (ujel) in si prisvojil srno v vrednosti od....; s tem je storil prestopok krivolovstva po § 91 zak. o lovu in po § 85 finančnega zakona za 1938/39, ter se zbog tega kaznuje po § 314 kz. na“ Posledice takšne kvalifikacije so: Prestopek krivolovstva se kaznuje s a m o po § 314 kz. kot deliktum sui generis, toda tudi če gre za poskus. Niso pa uporabne določbe §§ 315 do 317, 320 do 325 kz., na krivolovstvo ne, kolikor vsebujejo t. zv. privilegia odiosa, pa tudi ne, kolikor gre za t. zv. privilegia favorabilia. Za povratek je odločilna določba § 76, odst. 2. kz., vendar mora drugo kaznivo dejanje potekati iz istovrstnih nagibov (ne: sorodnih; ta prevod je napačen; gl. srbohrv. izvirnik!) Torej prosta tatvina po § 314 ne šteje. Lov na ribe, če ni upravičen, ostane kazniv slej ko prej samo v smislu določb zakona o sladkovodnem ribarstvu z dne 20. septembra 1937., ker je analogna uporaba določb o krivolovstvu po § 1 kz. izrečno prepovedana. (Bližja izvajanja gl. v mojem članku v „Policiji“, štev. XXIII—XXIV [dec.] 1938).

Dr. M. Dolenc.

Znanstveno delo prvega internacionalnega kongresa za kriminologijo v Rimu (od 3. do 8. oktobra 1938.). I. Že leta 1935. je izšel razglas sedmero društev iz Angleške, Argentiniije, Avstrije, Belgije, Brazilije, Italije in Francije, ki je napovedoval in vabil na mednarodni kongres za kriminologijo (t. j. sintezo teoretičnih razmotirvanj in praktičnih izkustev kriminalne antropologije, biologije, psihologije, psihiatrije in tehnike preiskovanja.) Kongres bi se moral vršiti v aprilu 1936. Stvar se je zavlekla do oktobra 1938. Zato pa je bil kongres odlično pripravljen. Med tem časom je bil tudi že ustanovni občni zbor Društva za kriminalologijo v Jugoslaviji.

Kongres je opravil svoje delo s tem, da je razpravljal o naprej določenih šest temah, od katerih naj bi se o treh vršila posvetovanja v sekcijah in sklepale resolucije v kongresni plenarni seji, o ostalih treh pa podala samo informativna poročila. Dalje naj bi člani kongresa spoznali praktično kriminalnopravne institucije v bližini Rima z ekskurzijami. Da je bilo poleg vsega tega tudi za izletniško-zabavno stran najboljše preskrbljeno, naj bo le mimogrede omenjeno,

II. V naslednjem naj navedem samo glavne podatke o uspehu kongresa. Udeležilo se ga je po oficialnem seznamu 1350 članov iz 34 držav. Le-te so poslale svoje delegate; našo kraljevino so zastopali. prof. T. Živanović (Beograd), prof. Frank (Zagreb) in podpisani. Od prijavljenih članov nisem opazil nobenega Čehoslovaka, prav malo Francozov, samo enega Angleža (iz Sev. Amerike), pa prav dosti Nemcev z drž. podsekret. Freisslerjem na čelu, največ Italijanov.

III. Predmeti, o katerih se je razpravljalo v sekcijah in je bilo zanje sklepati resolucije, so bili naslednji:

1) Etiologija in diagnostika kriminologije maloletnikov ter vpliv podatkov takih raziskavanj na juristične naprave. Soglasno v prvi sekciji in v končni plenarni seji sklenjena resolucija se je v glavnem glasila: Treba je raziskavanja etiologije zločinstvenosti maloletnikov poenostaviti ter jih izvrševati po skupnih klasifikacijskih kriterijih, da se razlikujejo moralno ogrožene in zanemarjene osebe ter maloletniki, ki se zde razbiološko stališče normalni ali nenormalni. Diagnoza v pogledu borbe zoper zločinstvenost maloletnikov mora temeljiti na anamnestičnih in individualnih podatkih, pa tudi na biološkem presojevanju narodov. Za vsa kazniva dejanja maloletnikov je treba posebnih sodnikov za mladostnike. Le-teh pristojnost naj se razširi na dejanja, ki so storjena na kvar mladostnikov, in pa na spore in odredbe, ki niso kazenskopravne značaja, pa se vendar protivijo koristim maloletnikov.

2) Studij osebnosti zločinca. V drugi sekciji je bila sklenjena in na plenarni seji soglasno sprejeta resolucija, ki je v glavnem zahtevala sledeče: Postopek zastran raziskavanja zločinčeve osebnosti mora biti totalitaren in za vse primere enak; on mora zajeti analitično spoznavanje in sintetično zgrajevanje značaja osebe. Te naloge naj vrši justica po določenih, posebej izučenih organih na velikih zavodih in kaznilnicah.

3) Vloga sodnika v borbi zoper zločinstvenost in njegova kriminološka priprava. V tretji sekciji, ki je obravnavala ta predmet, so podali na podlagi 26 pismenih poročil, prof. Živanović (Beograd), Moriani (Rim) in Santoro (Pisa) generalno poročilo, ki je izšlo v tisku. Le-to je med drugim priporočalo, da naj se poskrbi za specializacijo sodnikov in za specialna sodišča, v katerih naj bi nadomeščali porotnike ali lajične prisednike kriminološki strokovnjaki. Debata, ki se je sukala o tej točki, je bila zelo živahna; v njo sem posegel tudi podpisani. Pobijal sem zahtevo specializacije sodnikov zlasti z ozirom na razmere v državah, kakor je naša kraljevina Jugoslavija. (Pobližja izvajanja gl. Pravosudje, št. 8 iz l. 1938). Tudi prof. Frank (Zagreb) je govoril iz načelnih razlogov v istem pravcu. Predsedstvo tretje sekcije je pripravilo tekst resolucije, po kateri je zahteval prvi del, da naj sodišča v borbi zoper zločinstvenost svoje odredbe presojuje individualno, drugi, da naj se naobrazba sodnikov izpopolnjuje v vseh kriminoloških panogah, zlasti s praktičnimi kurzi, kakor so že v Italiji uvedeni. Ta dva dela sta bila tako v sekciji, kakor tudi v

plenarni seji soglasno odobrena. Tretji del resolucije, ki je bila od predsedstva predložena, je zahteval, da naj se pritegnejo v izvestnih, od zakona določenih zelo težkih in pa v primerih posebne vrste v sodni kolegij specialni kriminološki strokovnjaki kot sodniki. Ta je dobil v sekciji 32 pro, — 22 contra — glasov, zelo mnogo članov pa se je glasovanja vzdržalo. V plenarni seji je kongresni predsednik umaknil ta tretji del dnevnega reda in ga odkazal bodočemu kongresu na novo posvetovanje.

IV. Predmeti predavanj, o katerih ni bilo sklepanja resolucij so bili:

1.) Organizacija kriminalne profilakse v različnih deželah. Priporoča se ustanovitev svetovnega društva za kriminologijo. Statut še ni bil izdelan, pač pa obljubljen.

2.) Etnologija in kriminologija. V okviru tega predmeta sta se vršili samo dve predavanji o „zločincu po nagnenju“. Oboji sta vzbujali veliko zanimanja. Vendar je bilo drugo predavanje (rektor milanske univerze Gemelli), dasi sijajno, zasnovano na samo desetih primerih preskušnje sodnih ugotovitev, da je zločinec grešil zoper kazenski zakon „po nagnenju“. Zdi se, da to ni v skladu s splošno priznanimi zahtevami, da morajo opazovanja sloneti na „ogromni množini pojavov“. Tudi je treba vedeti, da je pojem zločinca po nagnenju uvedlo prav malo držav, med njimi Italija.

3.) Preskušnja očevalnih odredb v različnih deželah. Poročila so podali in na plenarni seji prvega dne prečitali: drž. podsekt. Freissler za Nemčijo, gen. direktor Verwaec za Belgijo, preds. Novelli za Italijo. O tiskanem poročilu, ki je razgrinjalo sliko predmetnih razmer v Jugoslaviji, je poročal predsed. Novelli, ker se avtor prof. Maklecov (Ljubljana) ni mogel kongresa osebno udeležiti.

V. Od praktičnih ekskurzij, ki so se nudile kongresnim udeležencem, moramo navesti obisk velikega zavoda za vzgojo in poboljšanje mladoletnikov v Napoliju in pa poljedelske poboljševalnice (reformatorio rurale) v Nisidi tik Napolija. Povsod je za potrebe gojencev odlično skrbjeno. Pri prisilni vzgoji pa se polaga največja važnost na vojaško izvežbanje vseh gojencev, tudi tistih, ki še niso prišli preko pubertete. Izlet v mesto Littoria, ki je kar iz tal zraslo na osušnem pontinskem močvirju, je kongresistom pokazal, kako smotno skrbi Italija za produktivno zaposlitev ljudi, ki drugod ne dobe primerne dela. En del pred mestom se imenuje Podgora. Kako je do tega prišlo, se ni dalo poizvedeti.

Dr. Metod Dolenc.

Natečaj. Na pravnom fakultetu u Zagrebu raspisan je natečaj za mesto vanrednog profesora za katedru Narodne pravne povijesti. Kandidati imadu do kraja februara 1939. predati u Rektoratu Univerziteta u Zagrebu svoje molbe obložene naučnim radovima, opisom života, doktorskom diplomom i dokumentima po §§ 3 i 4 Zakona o činovnicima.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik l. 1909 do 1922 à 36 Din, posamezne številke à 3 Din.

Slovenski Pravnik l. 1923. dalje à 70 Din, posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din, št. 11 do 12 l. 1935 po 25 Din.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh, II. knjiga po 70 Din, posamezne pole, kolikor so v zalogi, po 3 Din.

Mnenja o Predhodnem načrtu državlanskega zakonika za Kraljevino Jugoslavijo. Cena 70 Din. Posamezne pole po 3 Din.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 25 Din.

Dr. M. Dolenc: Simbolična pravna dejanja in izražanja med Slovenci — po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — po 15 Din.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 12 Din.

Uporedna slavenska pravnička terminologija — po 30 Din.

Izšla sta prva dva zvezka Zbirke zakonov, ki jih izdaja društvo „Pravnik“

Sodni kazenski postopnik
in
Civilni pravdni postopnik.